

SZAKDOLGOZAT

Valki Zsófia

2024

**Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Neveléstudományi Intézet
Tanító alapképzési szak**

**SZOCIÁLIS HELYZET ÉS A NYELVI KÓDOK
ÖSSZEFÜGGÉSE**

Belső konzulens: Dr. Kövérné dr. Nagyházi Bernadette
egyetemi docens

Belső konzulens

intézete/tanszéke: MATE KC

Anyanyelvi és Gyermek kultúra Tanszék

Készítette: Valki Zsófia

Kaposvár

2024

1.	Bevezetés	2
2.	Elméleti alapozás	3
3.	Kutatásom a szociális helyzet és a nyelvi kódok összefüggéseiről	6
3.1.	Kutatási eszköz	7
3.2.	A kutatás körülményei.....	7
4.	Kutatási eredmények.....	9
4.1.	Szociodemográfiai tényezők.....	9
4.2.	Digitális eszközhasználat.....	21
4.3.	Olvasási szokások.....	28
5.	Nyelvtani kérdések.....	32
6.	Következtetés	53
6.1.	Javaslatok.....	55
7.	Összegzés	56
8.	Irodalomjegyzék	58
	Ábrajegyzék	60
	Táblázatjegyzék	61
	Melléklet	63
	Hallgatói nyilatkozat.....	69
	Konzulensi nyilatkozat	70
	Köszönetnyilvánítás.....	71

1. Bevezetés

Legfontosabb kommunikációs eszközünk a nyelv. A mindennapi életünk során elengedhetetlen verbális kommunikációnk alapja. A legtöbb gyermek, már az iskoláskor kezdetén nyelvi akadályokba ütközik, mivel nem tudja magát a megfelelő módon kifejezni. A nyelvet nem azonos szinten művelik, mint a társaik ezért, ez a hátrány kihat a későbbi tanulmányaikra és társas kapcsolataikra egyaránt. Szinte minden iskolában megfigyelhető a nyelvi hátrány jelenléte. A szociális háttér azért fontos, mert a gyerekek otthonról hozott nyelvi képességekkel érkeznek az iskolába. Ezért egyaránt fontos tanulmányozni a vizsgált gyermek szociális és demográfiai hátterét. A nyelvi hátrányt legjobban befolyásoló tényezők közé tartozik a család és a közvetlen környezet. A család társadalomban betöltött szerepe is befolyásolhatja az egyén nyelvhasználatát (Szabó-Tóth, 2014). Dolgozatom során vizsgálom a kommunikációs problémákat és nehézségeket, a nehézségekből adódó nyelvi hátrányokat az iskolás 5. osztályos gyerekek körében. Továbbá vizsgálom a szociális háttér és a nyelvhasználat összefüggéseit.

Szakedolgozatom során Dombóváron, Vásárosdombón és Kaposszekcsőn az iskolákban végzek felméréseket ötödik osztályos tanulók körében. Dombóváron a József Attila Általános Iskolában végzek kutatást, ahová a kiemelt német tagozatos osztály tanulói járnak. A második iskola, amit vizsgálok, a Vásárosdombói Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola. Vásárosdombó egy hátrányos, főleg romák által lakott település. A két iskola tökéletes példája a szélsőségek megvizsgálására. A harmadik iskola pedig a Kaposszekcsői Általános Iskola. Átlagos iskola a környék gyerekeivel. A kérdőívem első felében a gyerekek családi hátterére vonatkozó kérdéseket teszek fel, amiből következtetni tudok a családok társadalomban betöltött helyzetéről. A második felében pedig olyan feladatok és kérdések elé állítottam a gyerekeket, amelyek megoldásaiból következtetni tudok a gyerekek szókincsére és a nyelvhasználatukra. Szakedolgozatom célja, hogy megvizsgáljam a szociális helyzet és a nyelvi kódok összefüggéseit napjainkban.

2. Elméleti alapozás

A nyelvhasználat szoros kapcsolatban áll a szociális helyzettel. A szociolingvisztika a nyelv strukturáltságát a társadalom szerkezetével hozza összefüggésbe. A család az első szocializációs szintér a gyerekek számára. A család mintát ad a felnövekvő gyermek számára, tehát a családban használt nyelvi változatot is itt tanulják meg a gyerekek. A szociális helyzet és a nyelvi kód összefüggésével több hazai és külföldi kutató is foglalkozott (Bernstein, 1971; Pap–Pléh, 1972; Bernstein, 1973; Réger, 2002).

A nyelvi hátrány egy eltérés a társadalomban használt nyelvi normáktól. A nyelvi hátrányt az egyén ismerethiánya okozza, ezért a beszélő nem tudja alkalmazni a társadalomban elvárt nyelvi mintát. A nyelvi hátrány ennek eredményeképp, az ismerethiány okozta nyelvi másság (Bernstein, 1971; Wardhaugh, 1995; Réger, 2002; M. Nádasi, 2002).

Jánk (2018) szerint a nyelvi diszkrimináció szorosan összefügg a nyelvi hátránnyal. Az otthon elsajátított nyelvi változat befolyásolja a szocializációt, ha az eltér az elvárt normától. Az iskolai előrehaladás terén is hátrányban vannak azok a tanulók, akik a családban beszélt nyelvváltozatot használják, mivel a nyelvhasználó beszédjét az iskolában javítják (Jánk, 2018).

„A szocializáció mindenkori célja abban áll, hogy a kisgyermeket a közösségi normákat felismerő és követő személyé formálja, olyan személyé, aki a mindennapi élet változatos helyzeteiben képes megérteni és követni a társadalmilag elvárt viselkedés szabályait (Réger, 2002; 153)”. Az iskolai nyelvhasználat és a hátrányos helyzet kérdéskörével Réger Zita foglalkozott kiemelkedően hazánkban. Főleg a beszélés etnográfijának szempontjából vizsgálta a hátrányos helyzetet. Úgy gondolta, hogy az iskola sikeressége nagyban függ attól, hogy a gyermek mennyire magas szinten tudja használni a nyelvet. Vizsgálta az otthoni nyelvhasználat eltéréseit és azonosságait az iskolában beszélt nyelvhez képest. Állítása szerint a szociális élethez szükséges a megfelelő gondolkodás és beszéd elsajátítása, ebben óriási szerepet játszik a család és az iskola egyaránt. Ezen képességek elsajátítása után tud a gyermek teljes értékű tagjává válni a társadalomnak (Réger, 2002).

Basil Bernstein (1971) két osztályt különböztetett meg a munkásosztályt és a középosztályt. Úgy gondolta, hogy azoknak, akiknek a szülei kevésbé magas szinten művelik a nyelvet korlátozott nyelvi kóddal rendelkeznek. Azok a családok, akik a középosztályt képviselték, pedig kidolgozott kóddal rendelkeznek. Elmélete alapjául szolgálta, hogy a beszéd része a társadalmi magatartásnak, amit a felnövekvő gyermek a családból merít. A család szociokulturális háttere viszont hatással van a gyermek nyelvhasználatára. A fizikai

dolgozókra, tehát a munkásosztály családjaira a zárt szerepviszonyok a jellemzők. A munkásosztályhoz tartozó családok esetében a nyelvhasználat beszédhelyezethez kötődik. Beszéd során a mondataik rövidek, töredékesek, szókincsük gyenge a beszélgetés menete előre bejósolható. A középosztályhoz tartozók esetében a beszéd nem szituatív, a családokra a nyílt szerepviszonyok vonatkoznak. Beszéd során kidolgozott nyelvi kódot használnak, ami azt jelenti, hogy szókincsük gazdag, beszéd közben komplex mondszerkezeteket, teljes mondatokat használnak, több igei bővítményeket használnak.

Bernstein a nyelvi hátrányt a szociális helyzethez kötötte. A fizikai dolgozókat sorolta a munkásosztályba, akiknek az iskolázottsága alacsony volt. Középosztályban sorolta azokat, akik szellemi munkát végeztek, tehát tanultak voltak. Bernstein elméleteit többen vitatták, mivel úgy gondolták, hogy a kérdések a középosztályra voltak szabva és nem vizsgálta a nyelvhasználatot a beszédhelyzetben (Bernstein, 1971).

Hazánkban is általános tapasztalat, hogy a fizikai dolgozók bizonyos élethelyzetekben nem tudják magukat kifejezni a megfelelő módon, mivel nem áll a rendelkezésükre a nyelvhasználat azon a szinten, hogy hatékony nyelvi kommunikációt folytassanak. A hátrányos nyelvi helyzet ezáltal összefüggésben van a hátrányos társadalmi helyzettel. Gazdasági és kulturális hátrányos helyzetet jelent a családokra nézve (Kiss, 1995).

Bernstein kutatásaihoz hasonlóan Lawton is foglalkozott a nyelvi hátrány témakörével. Vizsgálata során két iskola tanulóit mérte fel. Az egyik iskola tanulói a középosztályból származó diákok, akik egy jó presztízsű iskola tanulói voltak. A munkásosztályt pedig egy kevésbé jó hírnévű iskola tanulói képviselték. Lawton szerint a nyelvi hátrányt nagyban befolyásolja a kultúra és a szociális háttér. A kutatási eredményei szerint a nyelvi hátrány leküzdhető a megfelelő odafigyeléssel és tanítással (Lawton, 1974).

Az iskola sikerességét nagyban meghatározza a nyelvi szocializáció. Hazánkban Pap Mária és Pléh Csaba voltak azok, akik foglalkoztak a családi háttér és a nyelvi szocializáció kérdéskörével. Az iskolába lépés során vizsgálták az elsős tanulók nyelvhasználatát. Vizsgálatuk alapjául főleg Bernstein elmélete és kutatása szolgált leginkább. 1970 és 1971 között 5 fővárosi iskolában végeztek kutatást. A tanulók nyelvi viselkedését vizsgálták különböző helyzetekben. Kutatásuk rámutatott arra, hogy a szocializációban számos tényezőt figyelembe kell venni. A széleskörű eredmény érdekében a tanulókat a mindennapi életből vett kommunikációs helyzetekben kell vizsgálniuk nem csak feladathelyzetekben, mint a Bernstein által vizsgált tanulók esetében. Az iskolák kultúrája alapvetően a nyelv verbális használatát helyezi előtérbe, ezért a munkásosztályból származó gyerekek hátrányban vannak a

középosztályból származókkal szemben, mivel nem rendelkeznek a megfelelő kommunikációs stratégiákkal, amit az iskola elvár. Több cél érdekében végeztek kutatást. Az egyik a Bernstein módszerei alapján elvégzett szociolingvisztikai felmérés volt, hogy megállapítsák az iskolába lépő gyerekek nyelvhasználatát. A másik tartalmi szempont alapján vizsgálta a tanulókat, hogy összefüggésbe hozható-e az iskolába lépést követően a hátrányos helyzet a nyelvi hátrány eltéréseivel (Pap–Pléh, 1972).

A kutatásuk eredményei alapján bebizonyították, hogy Basil Bernstein elméletei hazánkban is alkalmasnak bizonyulnak, tehát kimutatható a kidolgozott és a korlátozott nyelvi kód használata Magyarországon is. Ők voltak továbbá azok, akik kimondták, hogy a szociális háttér és a lakókörnyezet hatással van a nyelvhasználatra, mert azok a tanulók, akik szociálisan hátrányos helyzetűek, de színvonalas területen laknak a nyelvet magasabb fokon művelik, mint azok, akik szociálisan és lakókörnyezetüket tekintve is hátrányos helyzetűek (Pap–Pléh, 1972). *„Amikor tehát Bernstein munkásosztályról beszél, csupán a szakképzetlen betanított és segédmunkások csoportját érti ezen a szón. Ez meghatározásának másik furcsasága, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy a probléma az életben nem ilyen leszűkített formában jelentkezett, a hátrányos helyzet nemcsak a betanított és segédmunkások gyermekeit érinti, hanem a szélesebb értelemben vett munkásgyerekeket* (Pap, 1978; 187).

Oláh Örsi Tibor (2005) tanulmánya azt vizsgálta, hogy a tanulók kulturális és szociális helyzetei milyen módon hatnak a nyelvhasználatukra. Vizsgálta, hogy a tanulók szüleinek az iskolai végzettsége és a családok gazdasági és kulturális háttere milyen mértékben segíti elő a nyelvi hátrány kialakulását. Vizsgálata során foglalkozik az iskolai kudarcok és a szülői háttér összefüggéseivel. Úgy véli, hogy az alacsony szociális státusszal rendelkező és az ingerszegény környezetben felnőtt gyerekek nagyobb arányban morzsolódnak le, mint azok a tanulók, akiknek a megfelelő nyelvhasználathoz adottak az optimális otthoni körülmények. Továbbá kimondja, hogy a nyelvi egyenlőtlenség leküzdése egy hosszú folyamat, de a megfelelő fejlesztéssel leküzdhető. Úgy véli, hogy a fejlesztéseket célszerű már az óvodai környezetben megkezdeni és ezeket a fejlesztéseket az iskolában folytatni, a jó tanulmányi eredményei érdekében. Kimondja, hogy az oktatásban ezek a feltételek nem mindig valósulnak meg és az eredményeket csak akkor lehet felmutatni, ha a fejlesztés folyamatos és töretlen (Oláh-Örsi, 2005).

Fontos kiemelni, hogy a nyelvi hátrány nem egy az egyénnel született visszafordíthatatlan adottság, hanem egy lemaradás, ami visszafordítható a megfelelő feltételek esetében (Bartha, 2002).

3. Kutatásom a szociális helyzet és a nyelvi kódok összefüggéseiről

Munkám során rengeteg időt töltöttem olyan gyerekek között, akik hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetűek. Észrevettem, hogy bizonyos helyzetekben nem tudják magukat a megfelelő módon kifejezni. Főleg olyan helyzetekben használták rosszul a szavakat, amikor feldúlt érzelmi állapotban voltak, ilyenkor összemosták a szavakat, rosszul használták a névmásokat. Először nem foglalkoztam a jelenséggel, úgy gondoltam csak a feldúlt érzelmi állapot miatt történhetett mindez. Később az egyetemi éveim alatt megismerkedtem Basil Bernstein kutatásával, és elkezdett foglalkoztatni a kidolgozott és korlátozott nyelvi kód témája.

Úgy gondolom, hogy a kidolgozott és korlátozott nyelvi kóddal érdemes foglalkozni, mivel napjainkban is felmerülő probléma lehet. Véleményem szerint ez a nyelvi állapot, elsősorban érinti a hátrányos és halmozottan hátrányos tanulókat, valamint azokat, akiknek a szociális hátterük negatív módon eltér az átlagostól.

Kutatás megkezdése előtt az alábbi kutatási kérdéseket fogalmaztam meg: Megfigyelhető-e nyelvi hátrány a vizsgált kutatás körében? Meghatározza-e a szülők iskolai végzettségé a gyerekeknél tapasztalt nyelvi hátrányt? Meghatározza-e a lakóhely helyzete (hátrányos helyzet) a nyelvhasználatot?

Kutatásom során szeretnék választ találni a szociális helyzet és a nyelvi kódok összefüggéseire. Milyen mértékben befolyásolja a család a nyelvhasználatot? Összefügg-e a szülők iskolázottsága a nyelvhasználattal? A kidolgozott és korlátozott nyelvi kód csak a hátrányos helyzetű tanulók körében van jelen, vagy azok körében is jelen van, akiknek a szociális hátterük nem tér el negatív módon az átlagostól? Szakdolgozatom során ezekre a kérdésekre fogok válaszokat keresni.

Konkrét kutatási kérdéseim:

K1: Milyen minőségű a megfigyelt tanulók nyelvi kódja?

K2: A szülők iskolai végzettsége befolyásolja-e a gyerekeknél tapasztalt nyelvi hátrányt?

K3: A lakóhely típusa meghatározza-e a nyelvhasználatot?

K4: Összefüggés van-e a szabadidő eltöltése (elektronikus eszközök használata) és a nyelvi kód minősége között?

K5: Megfigyelhető-e a korlátozott kód a nem hátrányos helyzetű tanulók körében?

3.1. Kutatási eszköz

Kutatásom egy 18 kérdésből álló kérdőív volt (*1. melléklet*). A kérdőív során számos demográfiai kérdést tettem fel, amelyeknek köszönhetően betekintést nyerhettem a gyerekek szociális hátterére. Ezekben a kérdésekben a nemükre, korukra, testvéreik számára, lakhelyük típusára, a szülők iskolai végzettségeire és a szülők munkaviszonyára kérdeztem rá. A továbbiakban olyan kérdéseket tettem fel, amelyek a családok anyagi helyzetéről adtak képet, valamint a gyerekek eszközhasználati szokásaikra is rákérdeztem. Megkérdeztem a televíziók számát, a készülék előtt töltött idejüket és a műsornézési szokásaikat. A következő kérdésekben az internetelérésre kérdeztem rá, valamint az internetezési szokásaikra, és az eszközhasználatukra. Végül pedig az olvasási szokásaikat kérdeztem meg. A kérdőív végén, hat nyelvtani kérdést tettem fel a kitöltőknek. Igyekeztem olyan kérdéseket feltenni a gyerekeknek, amelyek a szókincsükre, nyelvhasználatukra, logikus gondolkodásukra, feladatmegértésükre és szóhasználatukra fókuszált.

Három általános iskola 5. osztályos tanulóit vizsgáltam a kutatásom során. Minden iskolába más típusú gyerekek járnak.

Az első iskola, amit választottam egy dombóvári általános iskola volt, a József Attila Általános Iskola. Dombóváron összesen négy általános iskola található. A dombóvári iskolák között a József Attila egy jó hírnévű intézmény. Az iskolában több évfolyamon történik a tanítás. A gyerekek nagy része városi, de járnak vidékről is pl.: Dalmand. Kocsola, Szakcs.

A második iskola, amit választottam egy falusi iskola, a Vásárosdombói Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola. Vásárosdombó vonzáskörzetébe tartozik Gerényes, Ág, Tékes és Kisvaszar. Ezekről a falvakról azt kell tudni, hogy főleg romák lakják, ezért az iskolában tanuló gyerekek között is sok a roma. Az iskola megítélése jó. A felmérés során beszélgettem a pedagógusokkal, akik azt mesélték, hogy szeretnek az intézményben tanítani.

Az utolsó iskola, amit választottam a Kaposszekcsői Általános Iskola volt. Az iskoláról azt kell tudni, hogy egy jó hírnévű, falusi intézmény. Annyival eltér a vásárosdombói intézménytől, hogy a gyerekek többsége helybéli, de ide is járnak elvéve a környék falvaiból.

3.2. A kutatás körülményei

A József Attila Általános Iskola Dombóvár egyik legrégebb óta működő intézménye. Az iskola híres a német nemzetiségi, matematika és testnevelés tagozatáról. A felmérésemhez az 5. c osztályos, német nemzetiségi tagozatos gyerekeket mértem fel. A felmérést megelőzte egy

rövid beszélgetés az intézményvezetővel, akinek részletesen bemutattam a kérdőívemet. A beszélgetés után elkísértek az osztályhoz, ahol a beleegyező nyilatkozatokat kiosztottam a gyerekeknek. A felmérést 2024. január 30-án végeztem el az első órában, a vizsgálatra írásos engedélyt kaptam (4. melléklet). A gyerekek kedvesek és együttműködők voltak. A kérdőív kitöltése közben keveset kérdeztek, végig nagy volt a csend és a fegyelem. A kérdőív kitöltésére nem használták fel az egész órát.

A következő iskola, amit választottam, a Vásárosdombói Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola volt. Vásárosdombó főleg romák által lakott település. Az iskolába sokan járnak a környék falvaiból. A felmérést ez alkalommal is megelőzte egy rövid beszélgetés az intézményvezetővel, ahol beszámoltam a kutatásomról. A gyerekekkel nem találkoztam, mert kiránduláson voltak. A szülői nyilatkozatokat az intézményben hagytam, hogy a gyerekek később megkaphassák őket. A felmérésemet 2024. január 26-án végeztem el a második órában, erre írásos engedélyt kaptam (3. melléklet). A kérdőívemet jól fogadták, kedvesek és barátságosak voltak velem. A kitöltés során az osztályt többször fegyelmezni kellett. Egész órán írták a kérdőívet. Az osztály viszonylag gyenge teljesítményt mutatott a kérdőív kitöltése során. Előfordult olyan gyerek, akinek minden kérdés problémát okozott, nem tudta értelmezni azokat.

Kaposszekcsőre a környék falvaiból is járnak a gyerekek, de az osztály többsége helybéli. Az iskola megítélése jó. Az intézményvezetőt ismertem, ezért a felmérés előtt csak telefonon egyeztettünk egy időpontot. A felmérésemet 2024. január 30-án végeztem el a hatodik órában (2. melléklet). A felmérésre írásos engedélyt kaptam az intézményvezetőtől (A pedagógusok nyitottak és kedvesek voltak a felmérés során. A gyerekek változatos teljesítményt és motivációt mutattak a kérdőív kitöltése folyamán. Előfordult olyan gyerek, aki lelkesen végezte a feladatok kitöltését és olyan is, aki egyáltalán nem volt motivált, unta. A kérdőív kitöltése sok időbe telt nekik, de az óra végére mindenki befejezte.

4. Kutatási eredmények

4.1. Szociodemográfiai tényezők

A hátrányos helyzet vizsgálata során megfigyeltem a különböző társadalmi tényezőket, figyelembe vettem a szülők iskolai végzettségét, a szülők munkaviszonyát. Ezek a tényezők alapján soroltam őket csoportokba.

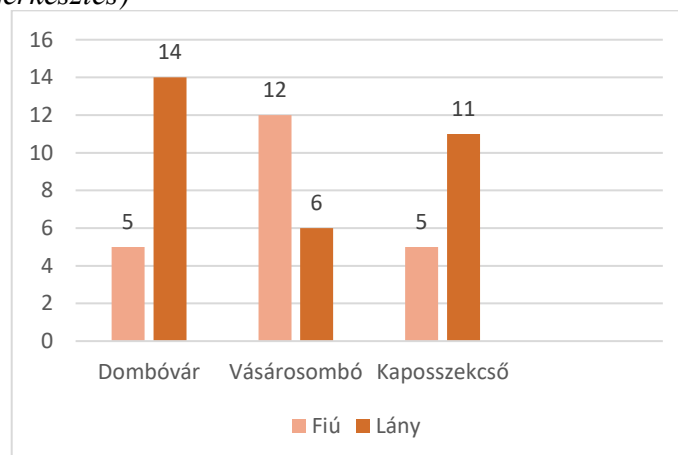
A kérdőívet 53 általános iskolás, 5. osztályos tanuló töltötte ki. A kérdőívet kitöltők között 31 lány és 22 fiú volt. Az osztályok felépítése változó. Főleg lányos osztályok voltak, kivéve Vásárosdombót, ahol a fiúk többen voltak. A felmért osztályokra kivétel nélkül igaz volt a magas hiányzási arány.

A dombóvári iskola 5. osztályos tanulói összesen 23-an járnak egy osztályba, de hiányzás miatt csak 19-en vettek részt a felmérésben. Az osztályból 5 fiú és 14 lány vett részt a kitöltésben. A vásárosdombói 5. osztályos tanulók összesen 21-en járnak egy osztályba, de hiányzás miatt nem tudta az összes tanuló kitölteni a kérdőívet. A kérdőívet összesen 19 tanuló töltötte ki. Az osztályban a fiúk többségben vannak a lányokkal szemben. Az osztályba 12 fiú és 6 lány jár. A kaposszekcsői iskola 5. osztályos tanulói összesen 22-en vannak. A kérdőív kitöltésében csupán 16 tanuló tudott részt venni. Az osztályból 11 lányt és 6 fiút tudtam felmérni.

Az iskolák osztályaira jellemző a 20 fő feletti létszám, ami egy magas létszámnak számít a környéken (1. ábra).

1. ábra: A tanulók megoszlása nemek szerint (n=53)

(Forrás: Saját szerkesztés)

A tanulók életkora meglepően változatos volt. A gyerekek között előfordult 10,11,12,13, de 14 éves tanuló is (2. ábra). A lányok között 11 fő 10 éves, 17 fő 11 éves és 3 fő 12 éves tanuló

volt. A fiúk között 2 fő 10 éves, 13 fő 11 éves, 5 fő 12 éves, 1 fő 13 éves és 1 fő 14 éves tanuló volt. A gyerekek 10 és 11 éves korukban járnak 5. osztályba, tehát a vizsgált gyerekek között 10 fő túlkorosnak számít. A túlkorosságnak több oka is lehet. Azoknál a tanulóknál, akik betöltötték a 13 és 14 éves kort feltételezhetjük a többszöri évismétlést.

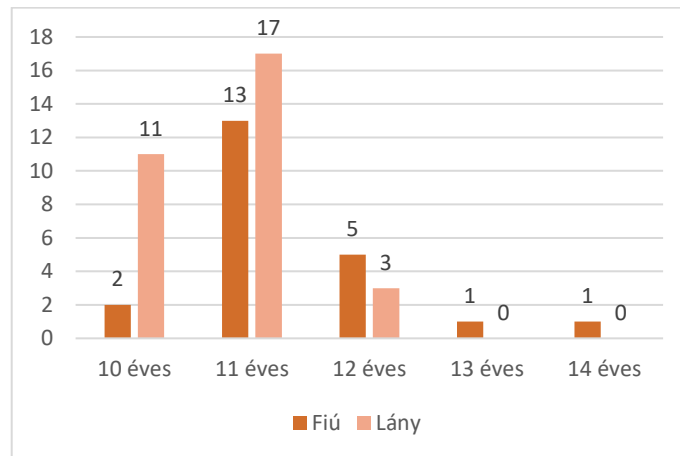
A dombóvári iskola 5. osztályos tanulói (19 tanuló) között egy esetben tapasztaltam túlkorosságot. Egy olyan lány van, aki betöltötte a 12. életévét. Őt a szülei kérésére fogták vissza az óvodában. A többi gyerek 10 és 11 éves. A fiúk kivétel nélkül 11 évesek. A lányok közül 5 fő 10 éves, 8 fő 11 éves és 1 fő 12 éves.

A vásárosdombói iskola tanulóinál (18 tanuló) más a helyzet. Az osztály életkora igen eltérő. A gyerekek fele túlkorosnak számít. Az ide járó gyerekek között 10, 11, 12, 13 és 14 évesek is vannak. A túlkorosság főleg a fiúknál figyelhető meg. 5 fiú 11 éves, 5 fiú 12 éves, 1 fiú 13 és 1 fiú 14 éves. Azok a fiúk, akik betöltötték a 13 és a 14 éves kort biztosan feltételezhetjük az osztályismétlést.

A kaposszekcsői iskola 5. osztályosai (16 tanuló) között nincs kirívó eset. Az osztály tanulói 10 és 11 évesek. A lányok között 5 fő 10 éves és 6 fő 11 éves. A fiúk esetében 2 fő 10 éves és 3 fő 11 éves tanuló jár az osztályba.

Összességében elmondható, hogy a vásárosdombói ötödikesek életkorban szélsőségeket mutatnak a többi 5. osztályos felmért gyerekekkel szemben. Ennek okai többségben a késői iskolakezdés lehet, ami a roma tanulók körében elterjedt. Babusik szerint az iskolakezdés és a lemorzsolódás összefüggései rámutatnak arra, hogy a későbbi iskolakezdés a roma gyerekek körében negatívan hat az iskola elvégzésének az esélyeire (Babusik, 2003). A túlkorosság másik lehetséges oka az óvodában való visszatartás. Kende szerint a késői iskolakezdés befolyásolhatja a gyerekek iskolában nyújtott teljesítményét, ami később akár lemorzsolódáshoz vezethet (Kende, 2009).

2. ábra: A tanulók életkora nemek szerint (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

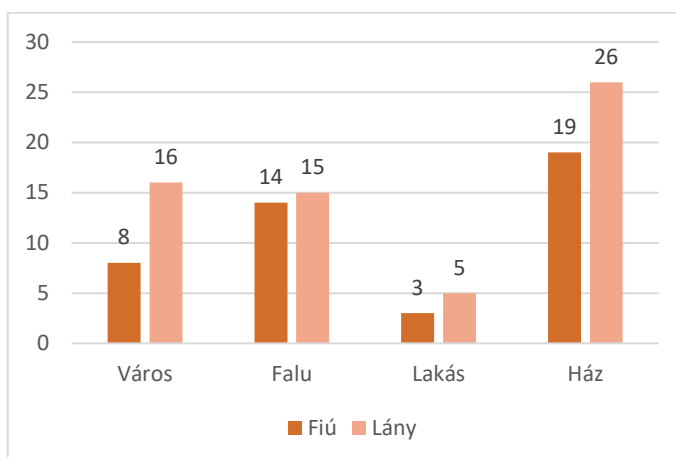
A gyerekek lakóhelyét és közvetlen környezetét is megkérdeztem a kérdőív során (3. ábra). Egy városi és kettő falusi iskolát vizsgáltam meg. A települések aránya nem mutat akkora szélsőséget, mint amit vártam. Többségük falun lakik, ami nem meglepő, mivel a vizsgált iskolák kétharmada falusi iskola. Egyedül a dombóvári iskola számít városi iskolának. Ennek ellenére nagyon magas a városban lakók száma (24 fő) a falun lakókéval szemben (29 fő).

A dombóvári iskola egy városi iskola így az osztályban tanulók többsége is helybéli. A lányok közül 13-an helybéliek, tehát városiak. Egy lány esetében fordul elő, hogy nem városban lakik, hanem falun. A fiúk kivétel nélkül városiak. Így az osztályból 18 fő városi és 1 fő falusi. Közvetlen környezetüket vizsgálva az osztály többségéről elmondható, hogy házban lakik. A házban lakók között 10 lány és 3 fiú van. A lakásban lakók között 4 lány és 2 fiú van. Tehát az osztályból 13 fő házban lakik és 6 fő lakásban.

A vásárosdombói iskola a falusi iskolák közé tartozik, ezáltal várható a magas falusi létszám. A lányok közül 5 fő falun lakik és 1 fő városban. A fiúk közül 10 fő falun és 2 fő városban lakik. Mivel Vásárosdombó közel van Sásdhoz, ezért nem meglepő az átjárás az iskolák között. Az osztályba 15 fő falusi és 3 fő városi gyerek jár. A lakásban lakók száma elenyésző a házban lakókhoz képest. A lányok kivétel nélkül házban laknak. A fiúknál hasonló a helyzet, csupán 1 fő esetében fordul elő, hogy lakásban lakik. Ezáltal az osztályból 17 fő házban és 1 fő lakásban él.

A kaposszekcsői intézmény szintén a falusi iskolák közé tartozik. A tanulók többsége ezért helybéli. Az osztályból kilenc lány és négy fiú falun lakik. Városban pedig kettő lány és egy fiú él. A tanulók közül csupán egy lány lakik lakásban. Az osztályból így 15 fő házban él és egy fő lakásban.

3. ábra: A tanulók lakókörnyezete nemek szerint (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

A testvérek száma mindig meghatározza a család dinamikáját. A gyerekek személyiségfejlődésére hatással van a testvérek száma. A felmérés során megállapítottam, hogy a vizsgált gyerekek közül többen nagy családban élnek (1. táblázat).

A dombóvári gyerekek közül 3 lánynak nincs testvére, 9 lánynak 1 testvére és 2 lánynak 2 testvére van. A fiúk közül mindenkinek van legalább egy testvére. Egy fiú esetében magasabb a testvérek száma, neki 2 testvére van. Így a dombóvári gyerekek körében nincs kiugró testvérszámra példa.

A vásárosdombói tanulók körében a testvérek száma sokkal magasabb, mint a dombóváriaknál. Az osztály több mint fele nagy családban él. Nagy családban él az a gyermek, akinek legalább kettő testvére van. Ennek ellenére, nincs testvére egy lánynak és kettő fiúnak. (3 diák) Egy testvére van kettő lánynak és egy fiúnak (3 diák). Azok a tanulók, akik kis családban élnek hatan vannak. Kettő testvére van egy lánynak és kettő fiúnak (3 diák). Három testvére van egy lánynak és öt fiúnak (6 diák). Négy testvére egy fiúnak, öt testvére egy lánynak és hat testvére egy fiúnak van. Ők azok, akik magas létszámú családban élnek, tehát nagycsaládosok.

A kaposzekcsői gyerekek körében előfordul mind a két családtípus. Kis családban él hét lány és egy fiú (8 diák). Nagy családban él négy lány és négy fiú (8 diák). Nincs testvére egy lánynak. Egy testvére van hat lánynak és egy fiúnak (7 diák). Két testvére van egy lánynak és három fiúnak. Három testvére van két lánynak és egy fiúnak. Egy lány esetében történt nagyon magas testvérszám, neki hat testvére van (1. táblázat).

1. táblázat: A tanulók testvéreinek a száma nemek szerint (n=53)

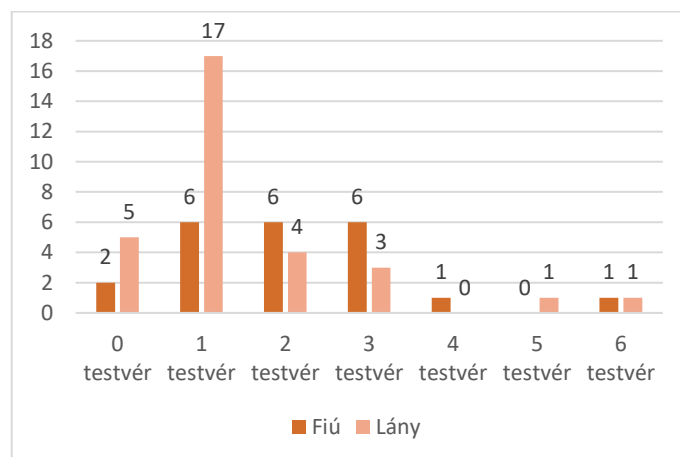
(Forrás: Saját szerkesztés)

lakóhely	tanuló neme	nincs testvére	1 testvér (tanuló)	2 testvér (tanuló)	3 testvér (tanuló)	4 testvér (tanuló)	5 testvér (tanuló)	6 testvér (tanuló)
Dombóvár	fiú	-	4	1	-	-	-	-
	lány	3	9	2	-	-	-	-
Kaposzsekcső	fiú	-	1	3	1	-	-	-
	lány	1	6	1	2	-	-	1
Vásárosdombó	fiú	2	1	2	5	1	-	1
	lány	1	2	1	1	-	1	-

Legjellemzőbb összességében a három iskolára, hogy a tanulóknak legalább két testvérük van (4. ábra). Összességében 23 tanulónak van legalább kettő vagy több testvére. Ugyanennyi (23 fő) tanulónak csupán egy testvére van. Továbbá 7 tanuló esetében fordult elő, hogy nincs testvére.

4. ábra: A tanulók testvéreinek a száma nemek szerint (n=53)

(Forrás: Saját szerkesztés)

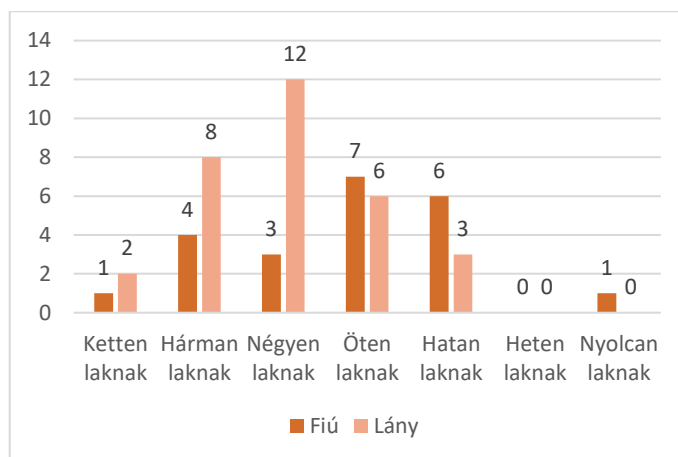
A diagramon megfigyelhető, hogy 7 tanulónak nincs testvére (4. ábra). Az egy gyermeket nevelő családok létszáma így 3 fő a szülőkkel együtt, ennél kevesebb létszámú család nem lehetne. A felmérés eredményei azt mutatják, hogy ennek ellenére vannak olyan családok, ahol ketten laknak (3 fő). Ezekben a családokban a szülő egyedül neveli a gyermekét. Az egyszülős családok kialakulásának számos oka lehet. Leggyakoribb ok a szülők válása. „A világon átlagosan minden negyedik család egyszülős és kb. 320 millió gyerek nevelkedik a világon

egyetlen szülővel (Nagy, 2018; 39).” Az egyszülős családok helyzete nem egyszerű. Számos, főleg anyagi nehézségbe ütközhetnek azok a szülők, akik egyedül nevelik a gyermeküket. Nem utolsó szempont a munkavállalás nehézsége. A munkanélküliség következménye az anyagilag hátrányos helyzet kialakulása. (Bradshaw–Millar, 1991). A tartós munkanélküliségnek társadalmilag szegregáló hatása van. Ez a jelenség társadalmi egyenlőtlenséghez vezethet. A család rossz szocioökonómiai státusza elősegítheti a nyelvi hátrány kialakulását (Derdák–Varga, 1996).

A családtagok száma eltérhet a több testvérés tanulók között (46 diák). A több testvérés tanulók esetében előfordulhat, hogy az idősebb testvér önálló. A kérdőív kitöltése során a tanulók bejelölhették, hogy kikkel élnek egy háztartásban. Több esetben előfordult, hogy nagyszülőkkel és más családtagokkal együtt élnek, ezért lehet eltérés a testvérek száma és a családtagok száma között (5.ábra).

5. ábra: Családtagok száma nemek szerint (n=53)

(Forrás: Saját szerkesztés)

A következő kérdésben azt vizsgáltam, hogy az anyáknak és nevelőanyáknak mi a legmagasabb iskolai végzettsége (2.táblázat). Döbbenetes volt számomra, hogy a vizsgált tanulók közül 33 fő nem tudta, hogy milyen végzettséggel rendelkezik az édesanyja/nevelőanyja. A dombóvári és kaposzekcsői iskola diákjai válaszoltak a leggyengébben a kérdésre és a vásárosdombói tanulók tudták a legtöbbet, hogy mi a legmagasabb iskolai végzettsége az édesanyjuknak/nevelőanyjuknak.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül 3 fiú és 3 lány tudta, hogy az édesanyja/nevelőanyja legmagasabb iskolai végzettsége a főiskola, egyetem. A többi dombóvári tanuló (13 diák) nem tudta megmondani.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül 2 fiú és 4 lány tudott válaszolni a kérdésre. Egy fiúnak az édesanyja/nevelőanyja legmagasabb iskolai végzettsége a gimnázium, szakközépiskola. A másik fiú édesanyja/nevelőanyja legmagasabb iskolai végzettsége pedig főiskola, egyetem. A lányok közül egy tanulónak az édesanyja/nevelőanyja legmagasabb iskolai végzettsége csupán a 8 általános. Egy lány esetében a gimnázium, szakközépiskola és két lány esetében a főiskola, egyetem. A kaposszekcsői tanulók közül 10 tanuló nem tudta megmondani, hogy mi a legmagasabb iskolai végzettsége az édesanyjuknak/nevelőanyjuknak.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 10 diák nem tudta, hogy milyen végzettséggel rendelkezik az édesanyja/nevelőanyja. A tanulók közül 3 fiú és 5 lány tudott válaszolni a kérdésre. Legfeljebb 8 általánost végzettséggel rendelkezik 1 fiú és 3 lány édesanyja/nevelőanyja. Szakiskola, szakmunkásképzőt végzett egy fiú és 2 lány édesanyja/nevelőanyja. Gimnázium, szakközépiskola végzettséggel egy fiú édesanyja/nevelőanyja rendelkezik (2. táblázat).

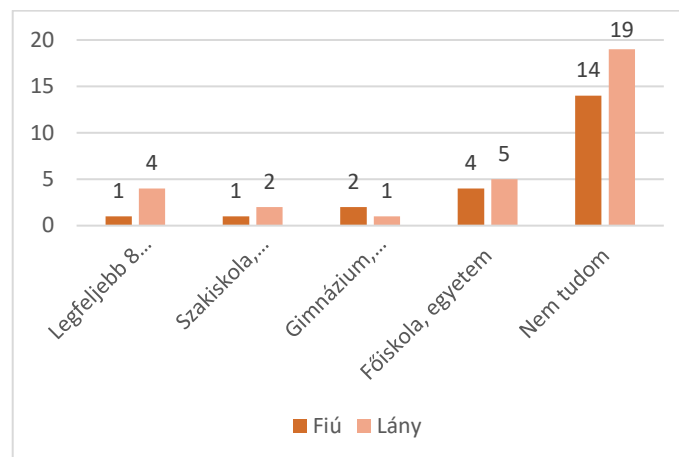
2. táblázat: Édesanyák, nevelőanyák legmagasabb iskolai végzettsége (n=53)

Forrás: Sajat szerkesztés

lakóhely	tanuló neme	Legfeljebb 8 általános (tanuló)	Szakiskola, szakmunkásképző (tanuló)	Gimnázium, szakközépiskola (tanuló)	Főiskola, egyetem (tanuló)	Nem tudom (tanuló)
Dombóvár	fiú	-	-	-	3	2
	lány	-	-	-	3	11
Kaposszekcső	fiú	-	-	1	1	3
	lány	1	-	1	2	7
Vásárosdombó	fiú	1	1	1	-	9
	lány	3	2	-	-	1

Az anyák/nevelőanyák végzettsége közötti különbség jól megfigyelhető a következő ábrán (6.ábra). A sikeres válaszadók közül (20 diák) kiemelkedően magas azoknak az anyáknak/nevelőanyáknak a száma, akik főiskolát vagy egyetemet végeztek (9 diák). A másik kimagasló érték azoknak az anyáknak/nevelőanyáknak a száma, akiknek az iskolai végzettsége legfeljebb 8 általános (5 diák). Ez a szélsőség a vásárosdombói és a dombóvári iskola közötti különbségének köszönhető.

6. ábra: Édesanyák/ nevelőanyák legmagasabb iskolai végzettsége nemek szerint (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Az előző kérdéshez hasonlóan vizsgáltam az apák és nevelőapák legmagasabb iskolai végzettségeit (3. táblázat). Az előző kérdéshez hasonlóan nagyon magas volt azoknak a száma (32 diák), akik nem tudták megmondani az édesapjuk/nevelőapjuk legmagasabb iskolai végzettségét. Összesen 21 tanuló tudott válaszolni a kérdésre. A legkevesebb választ ez alkalommal a kaposszekcsői iskola diákjai adták (5 diák). Legtöbb választ a vásárosdombói tanulók adták (10 diák).

A dombóvári iskola tanulói (19 diák) közül 13 fő nem tudta megmondani, hogy mi a legmagasabb iskolai végzettsége az édesapjának/nevelőapjának. A fiúk közül hárman, a lányok közül is hárman tudtak válaszolni a kérdésre. Egy fiú édesapjának/nevelőapjának a legmagasabb iskolai végzettsége a főiskola, egyetem. Kettő fiú édesapjának/ nevelőapjának pedig a gimnázium, szakközépiskola. A lányok közül 2 tanulónak az édesapja/nevelőapja legmagasabb iskolai végzettsége a gimnázium, szakközépiskola. Egy lánynak az édesapjának/nevelőapjának pedig a főiskola, egyetem.

A kaposszekcsői diákok (16 diák) közül 11 tanuló nem tudott válaszolni a kérdésre. A fiúk közül ketten, a lányok közül hárman tudtak válaszolni arra, hogy mi a legmagasabb iskolai végzettsége az édesapjuknak/nevelőapjuknak. Legfeljebb 8 általános végzettsége van egy lány édesapjának/nevelőapjának. Egy fiú és egy lány esetében az édesapa/nevelőapa legmagasabb iskolai végzettsége a gimnázium, szakközépiskola. Főiskolai, egyetemi végzettsége van egy fiú és egy lány édesapjának/nevelőapjának.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 8 diák nem tudott válaszolni a kérdésre. Kettő fiúnak és három lánynak az édesapja/nevelőapja legmagasabb iskolai végzettsége a 8 általános. Nagyon magas arálynak számít ez a válaszolók között (10 fő). Egy fiú és egy lány

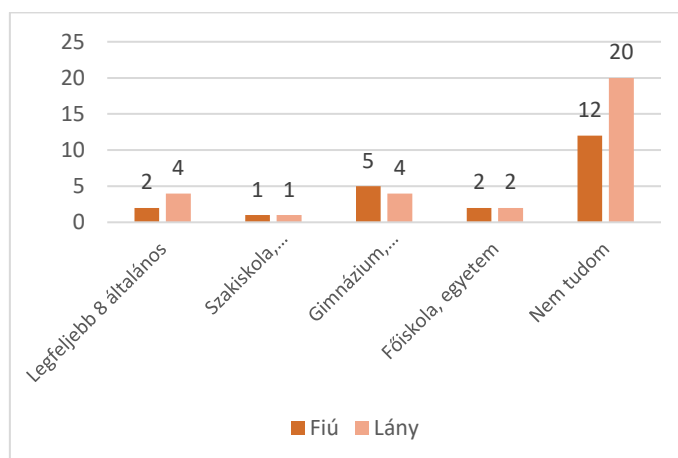
édesapjának/nevelőapjának a legmagasabb iskolai végzettsége a szakiskola, szakmunkásképző. Kettő fiú és egy lány esetében az édesapa/nevelőapa legmagasabb iskolai végzettsége a gimnázium, szakközépiskola (3. táblázat).

3. táblázat: Édesapák, nevelőapák legmagasabb iskolai végzettsége (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

lakóhely	tanuló neme	Legfeljebb 8 általános (tanuló)	Szakiskola, szakmunkásképző (tanuló)	Gimnázium, szakközépiskola (tanuló)	Főiskola, egyetem (tanuló)	Nem tudom (tanuló)
Dombóvár	fiú	-	-	2	1	2
	lány	-	-	2	1	11
Kaposszekcső	fiú	-	-	1	1	3
	lány	1	-	1	1	8
Vásárosdombó	fiú	2	1	2	-	7
	lány	3	1	1	-	1

Az apák/nevelőapák végzettsége közötti különbség jól megfigyelhető a következő ábrán (7. ábra). A sikeres válaszadók közül (21 diák) kiemelkedően magas azoknak az apának/nevelőapáknak a száma, akik gimnáziumot, szakközépiskolát végeztek (9 diák). A másik kimagasló érték azoknak az apának/nevelőapáknak a száma, akiknek az iskolai végzettsége legfeljebb 8 általános (6 diák). A legnagyobb szélsőséget ez alkalommal is a vásárosdombói iskolánál figyelhető meg.

7. ábra: Édesapák/ nevelőapák legmagasabb iskolai végzettsége nemek szerint (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

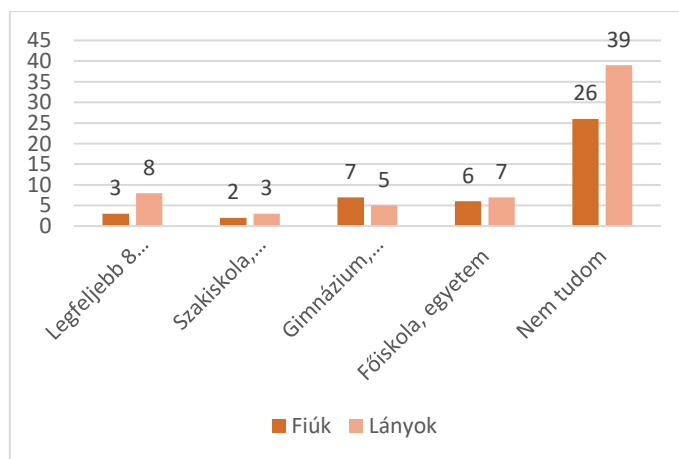

A három iskola tanulói összesen 53-an vannak. A következő ábra (8. ábra) összesíti a szülők legmagasabb iskolai végzettségét nemek szerint. Így az ábra szemlélteti mind a 106 szülő legmagasabb iskolai végzettségét. A felmérés során 65 szülő végzettségét nem tudtam meghatározni, mivel a tanulók nem ismerték a végzettségüket. A többi szülő (41 fő) legmagasabb iskolai végzettségét viszont megismerhettem.

Bernstein (1971) szerint a nyelvhasználatot befolyásolja az osztályhoz tartozás. Két különböző osztályhoz tartozó gyerekeket vizsgált meg. Úgy vélte a munkásosztályhoz azok tartoznak, akik betanított és segédmunkát végeznek. A szakmunkás képzettséggel rendelkezőket egy külön csoportba sorolta, velük nem foglalkozott. Az elmélet alapján a vizsgált gyerekek szülei közül (13 fő) a munkásosztályhoz tartoznak azok, akiknek az iskolai végzettsége legalább 8 általános (8. ábra). Ők azok, akik Bernstein szerint korlátozott nyelvi kóddal rendelkeznek, mert nyelvhasználatuk egyszerű és szókincsük szegényes.

Bernstein kutatása szerint a középosztályhoz sorolhatom azt a 25 főt, akiknek az iskolai végzettsége gimnázium, szakközépiskola és egyetem, főiskola (8. ábra). Bernstein szerint a középosztályhoz tartozó emberek kidolgozott nyelvi kóddal rendelkeznek. Nyelvhasználatukra a komplex mondatszerkezetek, összetett mondatok és nagy szókincs jellemző.

8. ábra: Szülők legmagasabb iskolai végzettsége nemek szerint (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

A következő kérdésem a tanulókhöz a szülők munkavállalására vonatkozott az anyák/nevelőanyák munkaviszonyát mutatja a 4. táblázat. Az eredmények iskolánként eltérőek lettek.

A dombóvári iskola tanulói (19 tanuló) közül állandó munkahellyel rendelkezik 4 fiú és 11 lány édesanyja/nevelőanyja. Rendszeresen van munkája, de nincs állandó munkahelye egy

lány édesanyjának/nevelőanyjának. Munkanélküli egy lány és egy fiú édesanyja/nevelőanyja. Egy lány esetében előfordult, hogy az édesanyja/nevelőanyja nyugdíjas.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül állandó munkahelye van 3 fiú és 8 lány édesanyjának/nevelőanyjának. Kettő fiú esetében előfordult, hogy az édesanyjának/nevelőanyjának rendszeresen van munkája, de nincs állandó munkahelye. Munkanélküli 3 lány édesanyja/nevelőanyja.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 8 lány és 7 fiú édesanyjának/nevelőanyjának van állandó munkahelye. Munkanélküli 5 fiú és 3 lány édesanyja/nevelőanyja.

A vásárosdombói iskola esetében kiemelkedően magas azoknak az anyáknak/nevelőanyáknak a száma, akiknek nincs munkahelyük (8 fő) (4. táblázat).

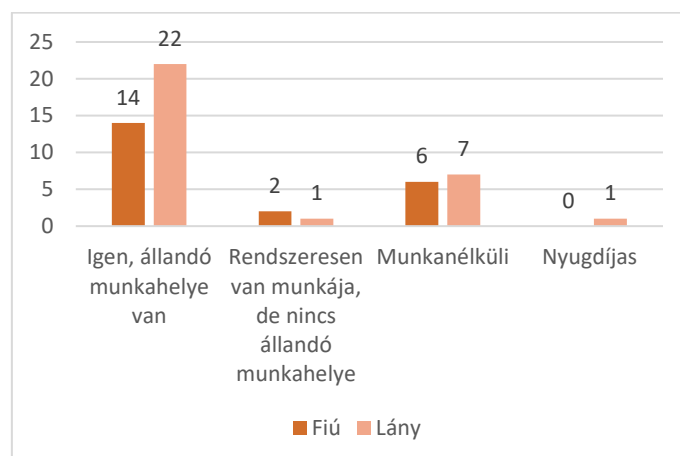
4. táblázat: Édesanyák, nevelőanyák munkaviszonya (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	tanuló neme	Igen állandó munkahelye van (tanuló)	Rendszeresen van munkája, de nincs állandó munkahely	Munkanélküli (tanuló)	Nyugdíjas (tanuló)
Dombóvár	fiú	4	-	1	-
	lány	11	1	1	1
Kaposszekcső	fiú	3	2	-	-
	lány	8	-	3	-
Vásárosdombó	fiú	7	-	5	-
	lány	3	-	3	-

A három iskola adatait összesítve (9. ábra) 36 anyának/nevelőanyának van állandó munkahelye. Így az anyák/nevelőanyák 67,9%-a rendelkezik állandó munkahellyel. Munkanélküli 13 anya/nevelőanya. Az édesanyák/nevelőanyák 24,5%-a munkanélküli. A munkanélküliség 13 családot érint az 53-ból, ami nagyon nagy arányt jelent. Ezek a családok hátrányban vannak azokkal szemben, akiknek állandó munkahelyük van. A tartós munkanélküliség hosszú távon a családok elszegényedéséhez vezethet. „A mélyszegénység nyelvi másságot is okoz, ez megnehezíti a leszakadó gyermeknek és felnőttnek a hozzáférést a felzárkóztatás legfontosabb eszközehez, az oktatáshoz (Kocsyné, 2017; 62). Mare szerint a szülők jövedelme és a családok kulturális háttéré befolyásolhatja a gyerekek továbbtanulási lehetőségeit és esélyeit (Mare, 1980).

9. ábra: Édesanyák, nevelőanyák munkaviszonya nemek szerint (n=53)

(Forrás: Saját szerkesztés)

A következő kérdésben az apák/nevelőapák munkavállalására kérdeztem rá. A táblázat során (5.táblázat) részletesen szemléltetem az apák/nevelőapák munkavállalását. A kérdésemre egy tanuló nem tudott válaszolni, mert a szülei elváltak és nem tartja a kapcsolatát az édesapjával. A táblázat során 52 tanuló választ vizsgálok meg.

A dombóvári iskola tanulói (19 diák) közül 13 lánynak és 3 fiúnak az édesapja/nevelőapja rendelkezik állandó munkahellyel. Rendszeresen van munkája, de nincs állandó munkahelye egy lány és egy fiú édesapjának/nevelőapjának. Egy fiú esetében előfordult, hogy az édesapja/nevelőapja nyugdíjas.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül 3 fiúnak és 8 lánynak az édesapja/nevelőapja rendelkezik állandó munkahellyel. Rendszeresen van munkája, de nincs állandó munkahelye 1 fiú és 1 lány édesapjának/nevelőapjának. Egy fiú esetében fordult elő munkanélküliség. A táblázatban 15 diák adatát vittem fel a kaposszekcsői iskolából. A kérdőív kitöltése közben egy lány jelezte, hogy a kérdésre nem tud válaszolni, mert a szülei elváltak és nem ismeri az apukáját.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül nagyon magas volt azoknak a száma, akik állandó munkahellyel rendelkeznek. Állandó munkahelye van 12 fiú és 5 lány édesapjának/nevelőapjának. Egy lány esetében fordult csak elő munkanélküliség. A kérdésre minden tanuló tudott válaszolni.

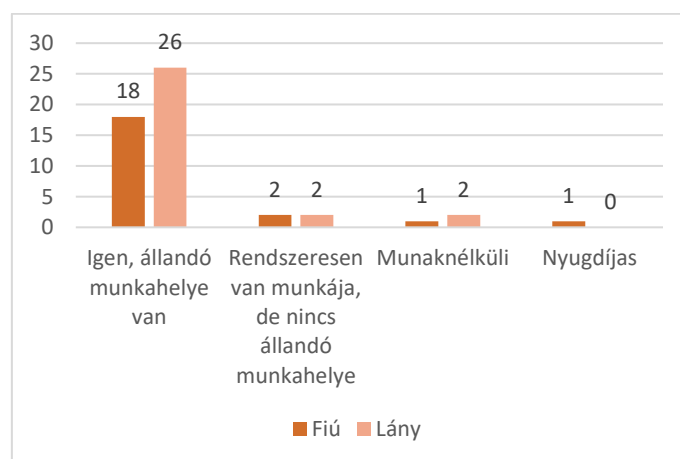
A táblázat alapján (5.táblázat) a három vizsgált iskola közül a dombóvári apák/nevelőapák munkavállalása a legkiemelkedőbb, mivel nincs munkanélküli közöttük. Összességében kijelenthetem, hogy mind a három vizsgált iskola eredménye változatos. Nincsen negatívan kiugró magas érték egyik iskola eredményei között sem.

5. táblázat: Édesapák, nevelőapák munkaviszonya (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

lakóhely	tanuló neve	Igen állandó munkahelye van (tanuló)	Rendszeresen van munkája, de nincs állandó munkahelye	Munkanélküli (tanuló)	Nyugdíjas (tanuló)	Nem releváns válasz (tanuló)
Dombóvár	fiú	3	1	-	1	-
	lány	13	1	-	-	-
Kaposzekcső	fiú	3	1	1	-	-
	lány	8	1	1	-	1
Vásárosdombó	fiú	12	-	-	-	-
	lány	5	-	1	-	-

A három iskola adatait összesítve (10.ábra) megfigyelhető, hogy az apák/nevelőapák sokkal magasabb számban vállalnak munkát, mint az anyák/nevelőanyák (9.ábra). Az apák/nevelőapák 5,76%-a (3 fő) munkanélküli, 92,3%-a (48 fő) rendszeresen dolgozik és 1,9% (1 fő) nyugdíjas. Nagyon magas azoknak a száma, akik állandó munkahellyel rendelkeznek 84,6% (44 fő). Rendszeresen van munkája, de nincs állandó munkahelye 7,69%-nak (4 fő).

10. ábra: Édesapák, nevelőapák munkaviszonya nemek szerint (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

4.2. Digitális eszközhasználat

Kérdőívem során vizsgáltam a tanulók eszközhasználati szokásaikat. A következő táblázatokon keresztül részletesen szemléltetni fogom a kapott eredményeket iskolákra lebontva. Vizsgáltam a televíziós szokásaikat, valamint az internethasználatukat.

A dombóvári iskola tanulói (19 diák) közül kivétel nélkül az összes háztartásban van legalább egy televíziós készülék (6. táblázat). A televíziók számából következtetni lehet arra, hogy a családokban majdnem mindenkinek saját készüléke van. Egy esetben kiugróan magas a készülékek száma. A tanuló azzal magyarázta ezt, hogy a testvéreinek és a szüleinek is saját készüléke van. Továbbá a nagypapája is velük él és neki is saját készüléke van.

A kaposszekcsői iskola esetében (16 diák) a készülékek száma nagyon magas. Minden családban legalább kettő televízió van. Két alkalommal egy lány és egy fiú esetében a készülékek száma nagyon magas volt. A lány esetében 6 televízió. A fiú esetében 7 televízió. A fiú felsorolta a válaszadás során az összes szobát, ahol a készülékek elhelyezkednek. Az épület összes helyiségében található egy.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) esetében elmondható, hogy átlagosan kettő készülék minden háztartásban megtalálható. Nincsenek kiemelkedően magas számok. Egy fiú válaszai nem relevánsak, ezért az adatait nem értékeltem ki. A táblázatban 17 diák adatai szerepelnek a 18 helyett.

6. táblázat: Televíziók száma a családokban (n=53)

(Forrás: Saját szerkesztés)

Lakóhely	tanuló neme	1 Tv (tanuló)	2 Tv (tanuló)	3 Tv (tanuló)	4 Tv (tanuló)	5 Tv (tanuló)	6 Tv (tanuló)	7 Tv (tanuló)	Nem releváns válasz
Dombóvár	fiú	2	1	4	-	-	-	-	-
	lány	2	4	2	3	-	1	-	-
Kaposszekcső	fiú	-	1	2	-	1	-	1	-
	lány	-	2	6	2	-	1	-	-
Vásárosdombó	fiú	1	7	2	1	-	-	-	1
	lány	2	2	2	-	-	-	-	-

A következő táblázat (7. táblázat) során a tanulók tévézési szokásait vizsgáltam meg. Egy vásárosdombói fiú adatai értékelhetetlenek voltak. A táblázatban 52 tanuló válaszát értékeltem. A tanulók közül 33 fő állítja, hogy minden nap, főleg esténként nézi a készüléket. A diákok közül 17 fő ritkán, de legalább hetente 2-3 alkalommal nézi a televíziót. Összesen 2 tanuló volt az, akik nem szeretnek és csak nagyon ritkán szoktak a készülék előtt időt tölteni.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül 9 lány és 3 fiú minden nap nézi a televíziót, ez több mint az osztály fele. Ritkán tölt időt a készülék előtt 2 fiú és 4 lány. Nagyon ritkán tölt időt egy lány tévé nézéssel. Összeségében az osztályról elmondható, hogy a többség minden nap, de legalább hetente háromszor nézi a televíziót. Nem volt olyan a tanulók között, aki azt mondta volna, hogy nem szokta használni a készüléket.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül 5 fiú és 5 lány napi rendszerességgel nézi a televíziót. Hasonlóan magas ez az arány, mint a dombóvári iskola tanulóinak esetében. Ritkán nézi a készüléket 6 lány. Az osztályban nem volt olyan diák, aki azt mondta volna, hogy nagyon ritkán vagy egyáltalán nem szokott időt tölteni a televízió előtt.

A vásárosdombói iskola tanulóinak (18 diák) közül 7 fiú és 4 lány minden nap nézi a televíziót. Ritkán nézi 4 fiú és 1 lány, valamint nagyon ritkán nézi 1 lány. Ez alkalommal is elmondható, hogy az osztály többsége minden nap, de legalább heti rendszerességgel nézi a televíziót. Egy fiú választását nem tudtam értékelni, mert nem a témának megfelelő választ adott.

Az iskolákról elmondható, hogy a tanulók tévé nézéssel töltött ideje nagyon magas. A kérdőív során az is világossá vált számomra, hogy a készülék előtt töltött idejük a tanulóknak nincs korlátozva (7. táblázat).

7. táblázat: A képernyő előtt töltött idő gyakorisága nemek szerint (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	tanuló neme	Minden nap (tanuló)	Ritkán (tanuló)	Nagyon ritkán (tanuló)	Nem releváns válasz (tanuló)
Dombóvár	fiú	3	2	-	-
	lány	9	4	1	-
Kaposszekcső	fiú	5	-	-	-
	lány	5	6	-	-
Vásárosdombó	fiú	7	4	-	1
	lány	4	1	1	-

Az előző táblázatok alapján (6. és 7. táblázat) elmondható, hogy a családokban nagy a televíziók száma és a gyerekek rengeteg időt töltenek a készülék előtt. A következő ábra (11. ábra) segítségével a műsornézési szokásaikat fogom elemezni. A kérdésre nem volt megadva a válaszadási szám, ezért a tanulók több műsrot is megadhattak válaszként. A tanulók

körében népszerűek a streaming szolgáltatók által működtetett csatornák, továbbá a filmek, mesék és a sport műsorok. Többen voltak (8 lány, 1 fiú), akiknek nincs kedvenc műsora, hanem bármit megnéznek. Három fiú és egy lány használja a televíziót a YouTube csatornákat.

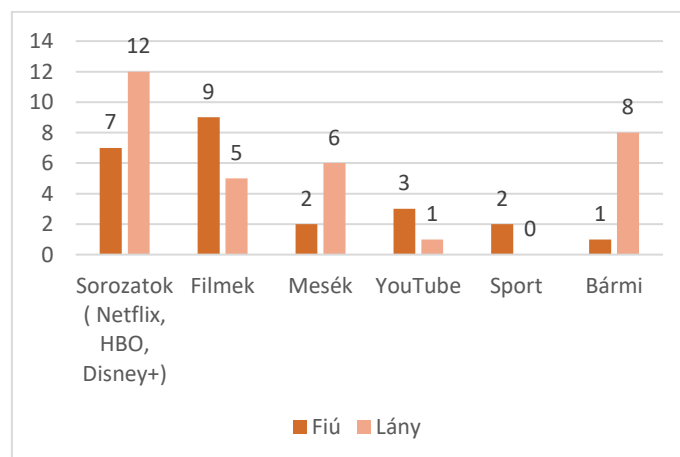
A tanulók többsége olyan sorozatokat szokott nézni, amelyeket bizonyos streaming szolgáltatók működtetnek. A streaming szolgáltatásokra havonta elő kell fizetni, amit nem mindegyik család tehet meg.

A lányok többsége streaming szolgáltatók műsorait szokta nézni a legtöbbit. A második legtöbbször adott válasz a bármi volt. Nekik nincs kedvenc műsoruk és bármit megnéznek. A harmadik legtöbbit adott válasz a mesék voltak, főleg gyerekeknek szóló tévéadókat soroltak fel. A negyedik legtöbbit adott válasz a filmek voltak. Itt a tanulók különböző kategóriákat soroltak fel. Szeretik a vígjátékot és az akciófilmeket. Konkrét felsorolás nem történt. Egy lány pedig YouTube csatornákat szokott nézni.

A fiúk többsége (9 diák) filmeket szokott nézni. Szeretik az akciófilmeket, vígjátékokat és a horror filmeket. A második legtöbbször adott válasz (7 diák) a sorozatok voltak. Főleg streaming szolgáltatókat soroltak fel. A fiúk többsége sorozatokat és filmeket szokott nézni. Összesen 8 válasz érkezett a mesék, YouTube, sport és bármi kategóriákra.

Megfigyelhető, hogy a fiúk tévénézési szokásaik sokkal határozottabbak, mint a lányoké. A lányok esetében 8 fő mondta, hogy bármit megnéz, viszont a fiúk körében egy válasz érkezett csak a bármi kategóriára (11. ábra).

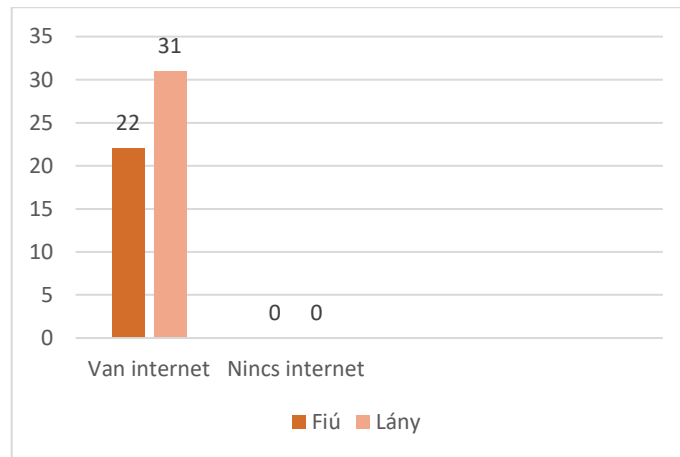
11. ábra: Műsornézési szokások nemek szerint. (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

A tanulók televíziós szokásaik után vizsgáltam az internethasználati szokásaikat. A következő ábrák és táblázatok részletesen szemléltetik a kapott eredményeket.

A következő ábra (12.ábra) bemutatja, hogy mekkora arányban van bekötve az internet a háztartásoknál. Elmondhatom, hogy kivétel nélkül az összes családnál van internet. Nincs olyan háztartás, ahol nincs internet.

12. ábra: Internet bekötés nemek szerint (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Kérdőívem során megkérdeztem a tanulókat az internethasználati szokásaikról. Érdekelt, hogy mennyi időt töltenek egy átlagos nap az interneten. Az adatok döbbenetesek voltak (8.táblázat). A tanulók közül 18 diákot nem tudtam értékelni, mert irreálisan magas óraszámot írtak a kitöltés során. Azokat az óraszámokat, amelyek magasabbak voltak a 6 óránál nem fogadtam el, mivel nem tud egy átlagos gyerek több órát internetezni, ha iskolában van 8-16-ig.

A dombóvári iskola tanulói (19diák) közül 17 tanulót tudtam felmérni. Két lány esetében nem tudtam értékelni a válaszokat. A többi diákra igaz, hogy napi szinten használják az internetet. A gyerekek többsége naponta 1-2 órát internetezik. A legalacsonyabb óraszámot egy fiú és 2 lány írta. Azt állítják, hogy naponta csak fél órát szoktak internetezéssel tölteni. A legmagasabb óraszámot egy fiú írta. Elmondása szerint naponta 5 órát is internetezik.

A kaposszekcsői tanulók (16diák) közül csak 10 tanuló válaszait tudtam értékelni. Egy lány írta, hogy nem szokott és nem is szeret internetezni. Ilyen választ a többi iskola diákjai nem írtak. Rajta kívül az összes többi tanuló (9diák) napi szinten használja az internetet. A legtöbb internetezéssel eltöltöttidőt egy lány írta. Véleménye szerint naponta 6 órát internetezik.

A vásárosdombói tanulók (18diák) közül 12 diák válaszait tudtam értékelni. Ebben az iskolában adták a legtöbb irreális választ a tanulók. A legtöbben 12, 18 és 24 órát írtak a kérdésre, ezért a válaszokat nem fogadtam el. Elmondhatom, hogy minden tanuló naponta legalább 30 percet internetezik. A legmagasabb értékelhető óraszámot egy fiú és egy lány adta. Elmondásuk szerint naponta 6 órát töltenek internetezéssel (8. táblázat).

8. táblázat: Internethasználati szokások nemek szerint (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

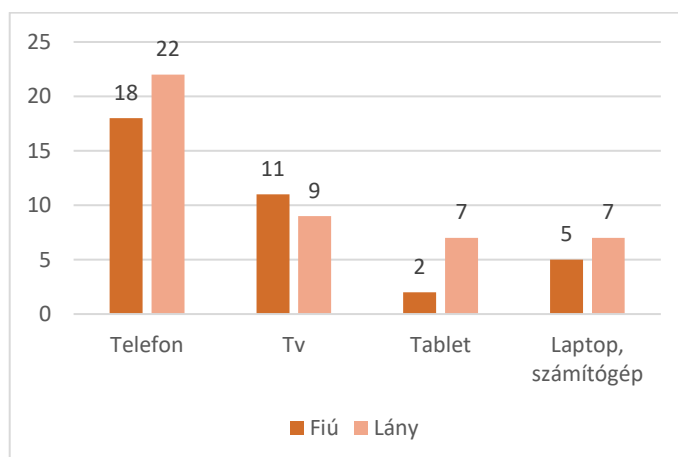
lakóhely	tanuló neve	Nem internetezik (tanuló)	0-30 perc (tanuló)	1 óra (tanuló)	2 óra (tanuló)	3 óra (tanuló)	4 óra (tanuló)	5 óra (tanuló)	6 óra (tanuló)	Nem releváns válasz (tanuló)
Dombóvár	fiú	-	1	1	1	-	1	1	-	-
	lány	-	2	5	3	1	1	-	-	2
Kaposszekcső	fiú	-	-	-	-	-	1	-	-	4
	lány	1	1	1	1	3	1	-	1	2
Vásárosdombó	fiú	-	1	1	-	1	1	3	1	4
	lány	-	-	-	1	2	-	-	1	2

A következő ábra alapján az eszközhasználatukat fogom megvizsgálni (13.ábra). A kérdőív során a tanulók több választ is megadtak. Az internetet négy eszközön: telefonon, televízión, tableten és számítógépen használják a gyerekek.

A három iskola adatait összesítve a legtöbb válasz a telefonra érkezett. Összesen 40 tanuló, közülük 22 lány és 18 fiú felsorolásában szerepelt a telefon. A következő eszköz, amit a legtöbben írta a televízió volt. Összesen 20 tanuló, közülük 11 fiú és 9 lány felsorolásában szerepelt ez az eszköz. Harmadik helyen a laptop és a számítógép szerepel. A gyerekek közül 7 lány és 5 fiú írta ezt az eszközt. A legkevesebben 2 fiú és 7 lány a tabletet írta.

A legjellemzőbb válasz a telefon volt. Az előző táblázat alapján (8.táblázat) a gyerekek nagyon magas óraszámokat írtak az internethasználatra. Mivel az ábra (13.ábra) azt mutatja, hogy a tanulók a legtöbbet a telefonjukon interneteznek, ami egy könnyen hordozható eszköz, ezért nem lehetetlen a 6 óra internethasználat egy nap.

13. ábra: Eszközhasználat nemek szerint (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Megkérdeztem a tanulókat arról, hogy saját telefonnal rendelkeznek vagy sem. Mind a három iskola válaszait összesítettem (9.ábra). Jól látható különbség van a falusi és a városi tanulók között.

A dombóvári városi iskola tanulói (19 diák) közül mindenkinek van saját telefonja. Kaposszekcsőn 1 fiú és 2 lány kivételével az összes tanulónak van saját telefonja. A vásárosdombói iskola tanulói (18diák) közül mindenkinek van saját telefonja kivéve 2 fiúnak és 1 lánynak.

A saját készülékek száma nagyon magas. Az eredmények azt mutatják, hogy a vizsgált 53 tanuló közül csak 6 tanulónak nincs saját telefonja.

9. táblázat: Saját telefonok nemek szerint (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

lakóhely	tanuló neme	Van saját telefonja (tanuló)	Nincs saját telefonja (tanuló)
Dombóvár	fiú	5	-
	lány	14	-
Kaposszekcső	fiú	4	1
	lány	9	2
Vásárosdombó	fiú	10	2
	lány	5	1

4.3. Olvasási szokások

A szabadidő eltöltésére rengeteg módszer létezik. Véleményem szerint az egyik leghasznosabb az olvasás. Olvasás közben fejlődik a tanulók szókincse, memóriája, koncentrációja, érzelmi intelligenciája és fejleszti az íráskészséget is. Három iskola tanulóinak az olvasási szokásait vizsgáltam meg.

A következő táblázat szemlélteti azoknak a könyveknek a számát, amelyeket a tanulók a szabadidejükben olvasnak (*10 táblázat*). Nem soroltak fel tankönyveket és olyan olvasmányokat, amelyeket kötelezettségből olvasnak el.

A dombóvári iskola tanulóiról (19 diák) megállapítottam, hogy szeretnek és szoktak is olvasni. Minden tanuló válaszolt a kérdésre és elmondta, hogy mennyi könyve van otthon. Nem volt olyan diák, aki azt állította volna, hogy nincs könyve vagy nem tudja, hogy mennyi könyve van. A tanulók közül 3 fiú és 9 lány *nem tudta* darabra pontosan megmondani a könyvek számát, de azt állítják, hogy rengeteg könyvük van. *Legalább 5db könyve van* kettő lánynak. Egy fiúnak és kettő lánynak van *6db és 30db* között a könyveik száma. *Több mint 50 könyve van* egy fiúnak és egy lánynak.

A kaposzekcsői tanulók (16 diák) közül egy fiú mondta, hogy nem tudja mennyi könyve van otthon. *Rengeteg könyve van* 2 fiúnak és 2 lánynak. *Maximum 5 könyve van* 2 lánynak. Kettő lánynak és kettő fiúnak van *6db és 30 db között* a könyveik száma. *Maximum 50db könyve van* 2 lánynak. Három lánynak *több mint 50db könyve van*.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 6 fiúnak és 2 lánynak *nincsen könyve* és 1 fiú *nem tudja*, hogy mennyi könyve van. Egy fiú és egy lány mondta azt, hogy *rengeteg könyve van*. *Legalább 5db könyve van* 2 fiúnak és 2 lánynak. *Maximum 30 db könyve van* 1 fiúnak és 1 lánynak. Az osztályból 1 fiú mondta, hogy *több mint 50db könyve van* (*10. táblázat*).

10. táblázat: Könyvek száma nemek szerint (n=53)

(Forrás: Saját szerkesztés)

lakóhely	tanuló neme	Nincs könyve (tanuló)	Nem tudom (tanuló)	Rendteleg könyve van (tanuló)	0-5db könyve van (tanuló)	6-30db könyve van (tanuló)	31- 50db könyve van (tanuló)	50db< könyve van (tanuló)
Dombóvár	fiú	-		3	-	1	-	1
	lány	-		9	2	2	-	1
Kaposszekcső	fiú	-	1	2	-	2	-	-
	lány	-	-	2	2	2	2	3
Vásárosdombó	fiú	6	1	1	2	1	-	1
	lány	2	-	1	2	1	-	-

A következő táblázat (11.táblázat) bemutatja az olvasás gyakoriságát nemek szerint. Három tanuló válaszát nem tudtam értékelni, mert nem adtak egyértelmű választ a kérdésre.

A dombóvári iskola tanulói (19 diák) közül 2 fiú és 2 lány *minden nap olvas* könyveket. Rendszeresen, de nem minden nap olvas 1 fiú és 6 lány. *Ritkán olvas* 1 fiú és 1 lány. *Nagyon ritkán olvas* 3 lány. A dombóvári tanulókról elmondhatom, hogy szeretnek olvasni. A kérdőív kitöltése során megemlítettek pár könyvet, amit szeretnek olvasni. Nagyon szeretik *Leiner Laura és Jeff Kinney* könyveit. Többen írták tőlük az *Egy ropi naplója* és *A Szent Johanna gimi* könyveket. Továbbá felsorolták még az *Egy kutya négy élete*, *Lósuttogó akadémia*, *A nyár, amikor megszépültem*, *Harry Potter*, *Egy Zizi naplója* könyveket. Több fiú írta *A LeBron-vállalat - Sportolóból milliárdos üzletember* című könyvet. Az osztályról elmondható, hogy főleg gyermek- és ifjúsági könyveket szeretnek olvasni.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül 4 lány *minden nap olvas* könyvet. *Rendszeresen olvas* 1 fiú és 2 lány. *Ritkán olvas* 2 fiú és 3 lány. *Nagyon ritkán szokott olvasni* 2 fiú és 1 lány. Egy lány esetében a válasz az, hogy *nem szokott olvasni*. A kérdőív kitöltésénél nagyon kevés diák említett olyan könyvet, amit szeret olvasni. Nagyon kevesen tudtak írni utoljára olvasott könyveket, főleg a *Harry Potter*, *Alice csodaországban*, *Egy ropi naplója* könyveket sorolták fel, de többen írtak képregényeket is. A dombóvári tanulókhöz képest a kaposszekcsői tanulók sokkal kevesebbet olvasnak.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 1 fiú *minden nap olvas*. Egy lány *sokszor olvas* könyveket. *Ritkán* szokott olvasni 1 fiú és *nagyon ritkán* szokott olvasni 2 fiú és 4 lány. Az osztályból 8 fiú és 1 lány elmondta, hogy *nem olvas* könyveket. Az osztály 18 tanulóból tevődik össze, ebből 9 tanuló *nem szokott olvasni*, ez nagyon rossz átlag a többi vizsgált iskolához képest. A gyerekek nem tudták megmondani, hogy miket szeretnek olvasni. A legtöbb esetben elmondták, hogy csak az iskolában olvasnak, otthon nem szoktak. Azok, akik írtak könyveket főleg az iskolában olvasottakat írták le. Pár tanuló írt utoljára olvasott könyveket pl.: *Harry Potter*, *Cseresznyeliget titka*. Az osztály tanulóiról elmondható, hogy nagyon nem szeretnek olvasni, pusztán kötelezettségből szoktak az iskolában (*11. táblázat*).

11. táblázat: Olvasás gyakorisága nemek szerint (n=53)

(Forrás: Saját szerkesztés)

lakóhely	tanuló neme	Minden nap olvas (tanuló)	Sokszor olvas (tanuló)	Ritkán olvas (tanuló)	Nagyon ritkán olvas (tanuló)	Nem olvas (tanuló)	Nem releváns válasz (tanuló)
Dombóvár	fiú	2	1	1	-	-	1
	lány	2	6	1	3	-	2
Kaposzsekcső	fiú	-	1	2	2	-	
	lány	4	2	3	1	1	
Vásárosdombó	fiú	1	-	1	2	8	
	lány	-	1	-	4	1	

Az internethasználati szokásokat (*8. táblázat*) és az olvasással töltött időt (*11. táblázat*) összehasonlítjuk, akkor megfigyelhetjük, hogy a tanulók sokkal többet internetezzen egy nap, mint amennyiszer leülnek könyvet olvasni. Az optimális helyzet az lenne, ha az eredmények megfordulnának és többet olvasnának, mint interneteznének.

Az olvasóvá nevelés nem feltétlen a pedagógus feladata. Az olvasás megszerettetésében a szülőknek is óriási szerepük van. A szülők olvasási szokásai is befolyásolják a gyerekek viszonyát az olvasáshoz. Minél többet olvas egy szülő a gyerekének, később annál nagyobb esély lesz arra, hogy a gyermeke is olvasó felnőtté váljon (*Gombos, 2014*)

A vizsgálatok alapján kimondhatjuk, hogy azok a tanulók olvasnak a legkevesebbet, akiknek a szülei alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek. A táblázatok alapján (*2. táblázat*;

3. táblázat) a vásárosdombói tanulók körében a legmagasabb az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező szülők száma. Azok, akik nem szeretnek olvasni a legtöbb esetben szintén vásárosdombói tanulók (11. táblázat).

5. Nyelvtani kérdések

Különböző nyelvtani kérdéseken keresztül vizsgáltam a diákok nyelvhasználatát. Az első nyelvtani kérdés során mondatokat kellett befejezniük a gyerekeknek. Csak azokat a mondatokat fogadtam el, amelyek teljesen hibátlanok voltak. Az első kettő mondat összetett mondat, amelyet egy kötőszóval kapcsolnak össze. A feladat során fel kellett ismerniük a *mert* kötőszót és helyes mondatot kellett alkotniuk vele. A mondatokra adott válaszok során a tanulóknak figyelniük kellett a *tegnap* és *ma* időhatározókra is. A feladatban vizsgáltam a szavak számát is, amiből következtettem az adott diák szókincsére. Akik több szót írtak egy mondatban azoknak a szókincsé nagyobb, mint azoké, akik kevesebbet írtak le. A kötőszavakat és névelőket nem számoltam szónak.

1. mondat: *Tegnap délután fáradt voltam, mert...*
2. mondat: *Ma a mamához mentem, mert...*

Az iskolák között nincs nagy különbség az első mondatra adott válaszok terén (12.táblázat). A dombóvári tanulók (19 diák) közül 18 diák válaszolt 2 szóval és csak 1 tanuló 3 szóval. Az, aki több szóval válaszolt egy eseményt is kapcsolt a mondathoz.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül 1 diák adott egyszavas választ. Kettő szóval válaszolt 11 diák. Négy diák esetében a szavak száma 3 volt.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül kétszavas választ adott 15 tanuló. Három szóval válaszolt 3 diák.

Azok a diákok, akik 2 szóval válaszoltak (44 diák) a mondatra kivétel nélkül azt írták, hogy fáradtak voltak. Azok, akik 3 szóval válaszoltak (3 diák) a mondatra használtak határozószókat pl.: *nagyon, eléggé*.

12. táblázat: Szavak száma az első mondatban (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

lakóhely	1 szavas válasz (tanuló)	2 szavas válasz (tanuló)	3 szavas válasz (tanuló)	4 szavas válasz (tanuló)	5 szavas válasz (tanuló)	7 szavas válasz (tanuló)	Nem válaszolt (tanuló)
Dombóvár	-	18	1	-	-	-	-
Kaposszekcső	1	11	4	-	-	-	-
Vásárosdombó	-	15	3	-	-	-	-

Az első mondat befejezése során nem csak a szavak számát figyeltem meg, hanem a nyelvhelyességet is. Csak azt a mondatot fogadtam el helyesnek, amely okot tartalmaz, tehát logikailag helyes, mert felismerte a *mert* kötőszót a mondatban. Továbbá nyelvtanilag és tartalmilag is helyes mondatok. A helyesírási hibákat nem vettem figyelembe a válaszok során.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül 17 diák helyes mondatot írt pl.: *Tegnap délután elaludtam, mert fáradt voltam.* Kettő diák esetében nem tudtam elfogadni a válaszaikat. Mind a 2 tanuló felismerte a „mert” kötőszót, de a mondataik befejezetlenek maradtak. Helytelen mondat pl.: *Tegnap délután elaludtam, mert edzésről jöttem. Tegnap délután elaludtam, mert elfáradtam a röplabdán.*

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül 15 diák helyes mondatot írt pl.: *Tegnap délután elaludtam, mert álmost voltam.* Egy diák esetében a mondatot nem tudtam elfogadni, mert tartalmilag, nyelvtanilag és logikailag sem volt helyes. A válasz egyértelműen nem releváns. Helytelen mondat pl.: *Tegnap elaludtam, mert nem aludtam el.*

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 16 tanuló mondata helyes volt. Helyes mondat pl.: *Tegnap délután elaludtam, mert fáradt voltam.* Kettő tanuló esetében a mondatokat nem tudtam elfogadni, mert nyelvtanilag és tartalmilag helytelenek voltak. Helytelen mondatok pl.: *Tegnap elaludtam, mert sokat voltam fent. Tegnap elaludtam, mert fáradt vagyok.*

13. táblázat: Első mondat befejezése (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	Helyes mondat (tanuló)	Helytelen mondat (tanuló)
Dombóvár	17	2
Kaposszekcső	15	1
Vásárosdombó	16	2

A tanulók sokkal változatosabb eredményeket produkáltak a második mondat válaszadásánál, mint az első mondatnál, ezért a szavak száma is sokkal eltérőbb lett (14.táblázat).

A dombóvári tanulók (19 diák) közül egyszavas választ adott 3 tanuló. A három szavas válaszok nagyon kevésnek számítanak az osztályban tanuló többi diákhoz képest. A tanulók többsége (14 diák) 2 és 3 szavas válaszokkal fejezte be a mondatot. Kiemelkedően sok szóval fejezte be a mondatot 2 diák. Ők 4 és 5 szavas válaszokat adtak meg a mondat során.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül 2 tanuló egyszavas válasszal fejezte be a mondatot. Az osztály többsége (13 diák) kettő és három szóval fejezte be a mondatot. Kiemelkedően sok szóval válaszolt egy tanuló. Ő, öt szóval tudta kiegészíteni a mondatot.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) a feladat során gyengén teljesítettek a tanulók többsége (11 diák) egyszavas és kétszavas válaszokkal egészítette ki a mondatot. Egy tanuló esetében a szavak száma kiemelkedően magas olt. Ez a tanuló öt szóval tudta kiegészíteni a mondatot.

Az osztályok közül a vásárosdombói tanulók voltak azok, akik a leggyengébben teljesítettek. Válaszaikra jellemző volt az alacsony szószám. A dombóvári és a kaposszekcsői diákok között nincs nagy eltérés. A kaposszekcsői tanulók voltak azok, akik kicsivel jobban teljesítettek, mint a dombóvári diákok, mert. A kaposszekcsői tanulók több 3 szavas választ írtak, mint a dombóváriak, de a dombóvári tanulók körében több olyan diák (2 tanuló) volt, aki 4 és 5 szóval fejezte be a mondatot (14.táblázat).

14. táblázat: Szavak száma a második mondatban (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	1 szavas válasz (tanuló)	2 szavas válasz (tanuló)	3 szavas válasz (tanuló)	4 szavas válasz (tanuló)	5 szavas válasz (tanuló)	7 szavas válasz (tanuló)	Nem válaszolt (tanuló)
Dombóvár	3	8	6	1	1	-	-
Kaposszekcső	2	3	10	-	1	-	-
Vásárosdombó	5	6	3	3	1	-	-

A második mondat során a tanulóknak ugyan úgy a *mert* kötőszót kellett felismerniük és helyes mondatokat kellett írniuk vele (15.táblázat). Az eltérés az előző mondathoz képest az időhatározó változásában történt. A tanulók a megváltozott időhatározóhoz is igazították a válaszaikat.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül helyesen válaszolt 15 tanuló. Helyes válasz pl.: *Ma a mamához megyek, mert anyukám sokáig dolgozik.* Helytelen mondatot írt 4 tanuló. A helytelen mondatok között főleg tartalmilag hiányos mondatok szerepeltek. Előfordult szituatív mondat is. Helytelen mondatok pl.: *Ma a mamához megyek, mert éhes vagyok. Ma a mamához megyek, mert szeretnék. Ma a mamához megyek, mert angolom lesz.*

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül 13 helyesen oldotta meg a feladatot. Helyes mondat pl.: *Ma a mamához megyek, mert ma van a születésnapja.* Helytelen választ adott 3 diák. A helytelen mondatok közül 1 mondat befejezetlen volt. A többi 2 mondat pedig eltérően rossz volt. Az egyik tanuló felismerte a *mert* kötőszót, de tartalmilag teljesen rossz mondatot írt. A másik hibás mondat nyelvtanilag hibás mondat és befejezetlen is volt egyben. Hibás mondat pl.: *Ma a mamához megyek, mert apa megkérdezte, hogy elmegyünk.*

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 12 tanuló helyesen oldotta meg a feladatot. Helyes mondat pl.: *Ma a mamához megyek, mert ott fogok aludni nála.* Hat tanuló esetében a mondatok helytelenül lettek megoldva. A mondatok során a relációs szókincs és időmeghatározás is helytelen volt. Előfordult szituatív mondat és befejezetlen mondat is. Hibás mondatok pl.: *Ma a mamához megyek, mert mondta. Ma a mamához megyek, mert régebben voltam. Ma a mamához megyek, mert elmentem* (15.táblázat).

15. táblázat: Második mondat befejezése
(forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	Helyes mondat (tanuló)	Helytelen mondat (tanuló)
Dombóvár	15	4
Kaposszekcső	13	3
Vásárosdombó	12	6

A következő 3 mondat feladata az időfelismerés volt egyszerű mondatban. A következő táblázat (16.táblázat) bemutatja a szavak számát a harmadik mondatban.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül a legtöbben (9 diák) kettő szavas válaszokat adtak meg. Három szóval egészítette ki a mondatot 7 tanuló. A szavak száma 3 tanuló esetében volt magasabb. Közülük 2 tanuló négy szóval válaszolt. Egy tanuló öt szóval fejezte be a mondatot. A többi iskolától eltérően a dombóvári tanulók körében nem született egyszavas válasz.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül a legkevesebb szóval 3 tanuló fejezte be a mondatot. A legtöbben (9 diák) kétszavas választ adtak a feladatra. Az osztályban a legtöbb szóval 4 tanuló válaszolt. Ők 3 szavas válaszokkal tudták befejezni a mondatot. A kaposszekcsői tanulók körében nem volt kiemelkedő tanuló, aki háromnál több szóval tudta volna befejezni a mondatot.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 4 tanuló egyszavas választ adott a feladatra. Az osztály többsége (9 diák) két szóval tudta befejezni a mondatot. Kiemelkedően sok szóval tudta befejezni a mondatot 2 tanuló. Ők négy és öt szóval tudták befejezni a mondatot.

A harmadik mondatra a legtöbb szóval a dombóvári tanulók tudtak válaszolni. A dombóvári tanulók körében nem volt egyszavas válasz és legalább 2 vagy több szóval tudták befejezni a mondatot. A kaposszekcsői és vásárosdombói tanulók között nincs nagy különbség. A kaposszekcsői tanulók hiába írtak kevesebb egyszavas választ, ha maximum 3 szóval tudták befejezni a mondatot. A vásárosdombói tanulók több egyszavas választ írtak, mint a kaposszekcsői diákok, viszont írtak négy és öt szavas mondatokat is, amiket a kaposszekcsői diákok nem (16.táblázat).

16. táblázat: Szavak száma a harmadik mondatban (n=53)
(forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	1 szavas válasz (tanuló)	2 szavas válasz (tanuló)	3 szavas válasz (tanuló)	4 szavas válasz (tanuló)	5 szavas válasz (tanuló)	7 szavas válasz (tanuló)	Nem válaszolt (tanuló)
Dombóvár	-	9	7	2	1	-	-
Kaposszekcső	3	9	4	-	-	-	-
Vásárosdombó	4	9	2	1	1	-	-

A következő kérdés során az időfelismerést vizsgáltam egyszerű mondatban (17.táblázat). A kaposszekcsői és vásárosdombói iskola hasonlóan teljesített a feladat elvégzése során. A három iskola közül a dombóvári tanulók tudták a legjobban megoldani a feladatot.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül 18 tanuló helyesen oldotta meg a feladatot. Helyes mondat pl.: *Holnap reggel felkelek és elmegyek az iskolába.* A helytelen mondatot azért nem fogadtam el, mert a tanuló rosszul használta a határozóragot. Helytelen mondat pl.: *Holnap reggel megyek suliban.*

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül helyesen oldotta meg a feladatot 10 tanuló. Helyes mondat pl.: *Holnap reggel iskolába megyek.* A gyerekek többsége jól oldotta meg a feladatot, de a hibás mondatok száma jóval nagyobb, mint a dombóvári tanulóké. Hat tanuló nem tudta jól megoldani a feladatot. Nem tudtam elfogadni a válaszaikat, mert tartalmilag hiányos mondatok voltak, továbbá volt közöttük logikailag hibás mondat és nyelvtanilag helytelen mondat. Hibás mondat pl.: *Holnap reggel egész nap tanulok. Holnap reggel megyek a busszal.*

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 11 tanuló hibátlanul oldotta meg a feladatot. Helyes mondat pl.: *Holnap reggel tovább aludhatok, mert szombat lesz.* Hét tanuló viszont hibás mondatokat írt. A mondataikat nem tudtam elfogadni, mert nyelvtanilag és logikailag sem voltak megfelelőek (17. táblázat). Helytelen mondatok pl.: *Holnap reggel iskola van. Holnap reggel suli.*

17. táblázat: Harmadik mondat befejezése (n=53)
(forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	Helyes mondat (tanuló)	Helytelen mondat (tanuló)
Dombóvár	18	1
Kaposszekcső	10	6
Vásárosdombó	12	6

A negyedik mondatnál ugyan úgy, mint a 3. mondatnál az időfelismerés egyszerű mondatban volt a feladat (18.táblázat).

A dombóvári tanulók (19 diák) közül nem volt olyan, aki egyszavas választ adott volna a mondatra. Az osztály többsége (12 diák) kétszavas választ adott a feladatra. A legtöbb szóval kettő diák válaszolt. Ők, öt szóval tudták befejezni a mondatot.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül nem adott választ a feladatra egy tanuló. Egyszavas válasszal fejezte be a mondatot 2 tanuló. Az osztály többsége kettő szóval tudta befejezni a mondatot. Négy szóval tudta befejezni a mondatot 3 tanuló.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 2 tanuló egyszavas választ adott a feladatra. Az osztály nagy része (10 tanuló) kettő szóval tudta befejezni a mondatot. A legtöbb szavas választ 3 tanuló adta. Ők, 4 szóval egészítették ki a mondatot.

18. táblázat: Szavak száma a negyedik mondatban (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	1 szavas válasz (tanuló)	2 szavas válasz (tanuló)	3 szavas válasz (tanuló)	4 szavas válasz (tanuló)	5 szavas válasz (tanuló)	7 szavas válasz (tanuló)	Nem válaszolt (tanuló)
Dombóvár	-	12	5	-	2	-	-
Kaposszekcső	2	7	3	3	-	-	1
Vásárosdombó	2	10	3	3	-	-	-

A negyedik mondatban a kaposszekcsői tanulók teljesítettek a leggyengébben (19. táblázat). A legjobb teljesítményt a dombóvári tanulók nyújtották a feladat során.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül majdnem mindenki hibátlanul oldotta meg a feladatot. Helyes válasz pl.: *Jövő héten elmegyek apukámhoz*. Egy tanuló mondatát nem tudtam elfogadni, mert logikailag és tartalmilag nem kapcsolódott a válasza a mondathoz. Helytelen válasz pl.: *Jövő héten enni fogok*.

A kaposszekcsői tanulók a negyedik kérdés megoldásában nagyon gyenge teljesítményt nyújtottak. Az osztály tanulói (16 diák) közül 8 tanuló helyesen oldotta meg a feladatot. Helyes mondat pl.: *Jövő héten elmegyek a mamámékhöz*. Az osztály fele viszont hibás válaszokat adott. Nyolc tanuló megoldását nem tudtam elfogadni, mert tartalmilag, logikailag és nyelvtanilag is hibásak voltak. Egy tanuló üresen hagyta a feladatot. Előfordult szituatív mondat közöttük, valamint befejezetlen mondat is. Hibás mondat pl.: *Jövő héten nem tudom mi lesz. Jövő héten akkor is alszok. Jövő héten nem tudom, majd kitalálok*.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 13 tanuló helyesen oldotta meg a feladatot. Helyes mondat pl.: *Jövő héten elmegyek a mamámhoz és bevásárolunk*. Hibás mondatot írt 5 tanuló. A mondataikat nem tudtam elfogadni, mert logikátlanok és nyelvtanilag helytelenek, valamint tartalmilag irreleváns mondatok voltak. Hibás mondatok pl.: *Jövő héten péntek lesz. Jövő héten nem tudom. Jövő héten iskola*.

A feladat során kiemelkedő teljesítményt nyújtottak a dombóvári iskola tanulói, mivel egy tanuló kivételével mindenki helyes mondatot írt. A vásárosdombói és kaposszekcsői iskola tanulói sokkal több hibát ejtettek a feladat megoldása során. A legtöbb rossz választ a kaposszekcsői tanulók adták a feladat során (19. táblázat).

19. táblázat: Negyedik mondat befejezése (n=53)
(forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	Helyes mondat (tanuló)	Helytelen mondat (tanuló)
Dombóvár	18	1
Kaposszekcső	8	8
Vásárosdombó	13	5

Az ötödik mondat volt a legnehezebb befejezni, mert a mondat első szavát adtam csak meg. Az ötödik mondatban a *Most* szóval kellett kezdeniük a mondatot a tanulóknak.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül egy szóval fejezte be a mondatot 2 tanuló. Az osztályból 12 diák kettő szóval tudta kiegészíteni a mondatot. Öt tanuló három szóval tudta befejezni a mondatot, ami a legtöbb szónak számít az osztály tanulói között.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül egyszavas választ adott 2 tanuló. Az osztály többsége (11 diák) kettő szóval tudta befejezni a mondatot. Egy tanuló kimagaslóan teljesített a feladat során, összesen 7 szóval tudta befejezni a mondatot. Egy tanuló nem válaszolt a kérdésre.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 7 tanuló egy szóval és 7 tanuló kettő szóval tudta befejezni a mondatot. Négy szóval válaszolt a feladatra 2 tanuló.

A leghullámzóbb teljesítményt a kaposszekcsői tanulók mutatták. A három iskola közül az osztályukból való az a diák, aki a legtöbb szóval tudott válaszolni. Továbbá Kaposszekcsőre jár az a diák is, aki nem adott választ a feladatra. Az osztályra a legjellemzőbb a kétszavas válasz (20. táblázat).

20. táblázat: Szavak száma az ötödik mondatban (n=53)
(forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	1 szavas válasz (tanuló)	2 szavas válasz (tanuló)	3 szavas válasz (tanuló)	4 szavas válasz (tanuló)	5 szavas válasz (tanuló)	7 szavas válasz (tanuló)	Nem válaszolt (tanuló)
Dombóvár	2	12	5	-	-	-	-
Kaposszekcső	2	11	1	-	-	1	1
Vásárosdombó	7	7	2	2	-	-	-

Az ötödik mondat befejezését a tanulók többsége jól oldotta meg. Az ötödik mondat kezdő szava a *Most* volt. Csak azokat a válaszokat fogadtam el, amelyek logikailag és nyelvtanilag helyesek, továbbá tartalmilag igaznak tekinthető mondatok voltak (21.táblázat).

A dombóvári tanulók (19 diák) közül 17 tanulóhelyes mondatot írt. Helyes mondat pl.: *Most kitöltöm ezt a kérdőívet.* Az osztályból 2 tanuló helytelen mondatot írt. A mondatok azért nem fogadtam el, mert tartalmilag helytelenek voltak. A gyerekek a kérdőívet töltötték ki, ezért más tevékenyget nem tudtak végezni közben. Helytelen mondat pl.: *Most moziba vagyok.*

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül 11 tanuló helytelenül fejezte be a mondatot. A többi iskolához képest nagyon magas a hibás mondatok száma. A mondataikat nem fogadtam el, mert tartalmilag és nyelvtanilag is helytelenek voltak. Hibás mondat pl.: *Most telefonozok a barátaimmal.* *Most megyek ebédelni.* Helyes mondat pl.: *Most iskolában vagyok.*

A vásárosdombói tanulók (18 diák) hasonlóan teljesítettek, mint a dombóvári diákok. A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül helyes választ adott 16 tanuló. Helyes válasz pl.: *Most éppen írom a kérdőívet.* Kettő esetben a válaszokat nem tudtam elfogadni, mert tartalmilag nem voltak igazak, továbbá befejezetlen mondatok voltak. Helytelen mondat pl.: *Most játszok.*

21. táblázat: Ötödik mondat befejezése (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	Helyes mondat (tanuló)	Helytelen mondat (tanuló)
Dombóvár	17	2
Kaposszekcső	11	5
Vásárosdombó	16	2

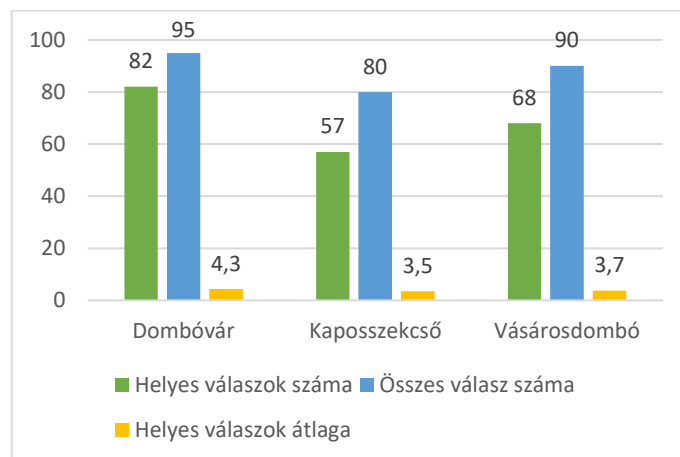
A következő ábra (14. ábra) iskolánként bemutatja az átlagosan adott helyes mondatok számát. A feladatban összesen 5 mondatot kellett befejezniük a tanulóknak, így a 4 helyes mondat feletti átlag magasnak számít.

A dombóvári iskola tanulói (19 diák) közül az átlagosan megadott helyes mondatok aránya 4,3 volt. A dombóvári tanulók érték el a legmagasabb helyes mondat számot az egész feladatban.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül az átlagosan megadott helyes mondatok száma 3,5 volt. A mondataik során rengeteg hibát ejtettek, ezért a kaposszekcsői tanulók érték el a legalacsonyabb helyes mondat számot az egész feladatban, pedig nem ők a leginkább hátrányos helyzetű település tanulói.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül az átlagosan megadott helyes mondatok száma 3,7 volt. Az eredményeik nem voltak kiemelkedőek, de nem is a legrosszabbak közé tartoztak (14. ábra).

14. ábra: Helyes mondatok átlaga (n=53)
(forrás: Saját szerkesztés)

A kérdőívem következő feladata a rokon értelmű szavak felsorolása volt (22. táblázat). A feladat során vizsgáltam a helyes szavak számát és a legtöbbet írt szavakat az iskolák között. Nem fogadtam el azokat a szavakat, amelyek nem a feladat kérdésére adtak választ. Sok esetben írtak helytelen kifejezéseket és ellentétes jelentésű szavakat, valamint teljesen irreleváns válaszokat. A feladat során a helyesírási hibákat nem vettem figyelembe.

Az első kérdés során a *szép* szó rokon értelmű szavainak a felsorolása volt a feladat. A gyerekek többsége megpróbált változatos kifejezéseket használni, de ez nem minden esetben mutatkozott helyesnek.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül a legkevesebb helyes szóval 9 tanuló válaszolt. Ők egyszavas válaszokat adtak meg. Kettő szóval 7 tanuló válaszolt. A legkiemelkedőbb 2 tanuló volt, mivel nekik három helyes szóval sikerült megoldaniuk a feladatot. Egy tanuló esetében a válasz helytelen volt, mivel ellentétet írt. A gyerekek összesen hat különböző szóval tudtak válaszolni a feladatra. A válaszok során 18 tanuló írta a *gyönyörű* szót. Ez volt a legtöbb leírt válasz a feladatra. A *gyönyörű* szó után legtöbbet leírt válasz a *bájos* volt, ezt 4 tanuló írta le. A legkritkább szó, amit leírt egy tanuló a *káprázatos* volt. Rajta kívül senki nem válaszolt ezzel a szóval.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül 3 tanuló egyszavas és 10 tanuló kétszavas választ adott a feladatra. A legkiemelkedőbb 1 tanuló volt, aki 4 helyes szóval tudott válaszolni a feladatra. Egy tanuló helytelen választ adott a feladatra. A tanulók összesen 6 különböző szót gyűjtöttek össze a feladat során. A legtöbbet leírt helyes válasz a *gyönyörű* szó volt, ezt 14 tanuló írta le. A következő legtöbbet leírt szó a *csinos* és a *csodálatos* volt. A *csinos* szót 5

tanuló, míg a *csodálatos* szót 4 tanuló írta le. A legritkább a *pompás* szó volt, mivel ezt csak egy tanuló írta le.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 10 tanuló egyszavas és 5 tanuló kétszavas válaszokat adott a feladatra. Három tanuló esetében a válaszokat nem tudtam elfogadni, mert helytelenek voltak. A többi iskolához képest a vásárosdombóiak írták a legtöbb nem releváns szót. Nem volt olyan tanuló, aki kiemelkedően teljesített volna. A feladat során összesen 4 különböző szóval tudtak válaszolni. A válaszok során 12 tanuló írta a *gyönyörű* szót, ez volt a legtöbbet leírt helyes szó. A legritkább a *csodás* szó volt, ezt csak egy tanuló írta le (22. táblázat).

22. táblázat: A szép szó rokon értelmű szavainak a felsorolása (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

lakóhely	1 szó (tanuló)	2 szó (tanuló)	3 szó (tanuló)	4 szó (tanuló)	Nem releváns válasz
Dombóvár	9 (47,3%)	7 (36,8%)	2 (10,5%)	-	1 (5,2%)
Kaposszekcső	3 (18,7%)	10(62,5%)	1 (6,2%)	1 (6,2%)	1 (6,2%)
Vásárosdombó	10(55,5%)	5 (27,7%)	-	-	3 (16,6%)

A következő feladatban a *bátor* szó rokon értelmű szavait kellett felsorolniuk a tanulóknak. A feladat során sok olyan válasz született, amely hibás volt. A következő táblázat (23. táblázat) a *bátor* szó rokon értelmű szavainak a felsorolását mutatja be.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül 6 tanuló írt egyszavas és 6 tanuló írt kétszavas választ. A nem releváns választ adott 7 tanuló. Az osztály 63%-a sikeresen megoldotta a feladatot. A legtöbbet írt helyes szavak a *merész* és a *vakmerő* volt. A *merész* szót 9 tanuló, a *vakmerőt* 7 tanuló írta. A legritkább helyes válasz a *hősies* volt. A hősiest 2 tanuló írta. Összesen 3 különböző szóval tudtak válaszolni a feladatban.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül 9 tanuló egyszavas és 1 tanuló kétszavas választ adott. Az osztály többsége sikeresen megoldotta a feladatot, de 6 tanuló nem tudott helyesen válaszolni a kérdésre. Összesen 3 különböző szót írtak a feladatban.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül egyszavas választ adott 7 tanuló és kétszavas választ 1 tanuló. Az osztály többsége nem tudta helyesen megoldani a feladatot. Nem releváns

választ 10 tanuló adta ez több mint az osztály fele (55,5%) (23. táblázat). Összesen 2 különböző szóval tudtak válaszolni a feladatban.

23. táblázat: A bátor szó rokon értelmű szavainak a felsorolása (n=53)
(forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	1 szó (tanuló)	2 szó (tanuló)	3 szó (tanuló)	4 szó (tanuló)	Nem releváns válasz
Dombóvár	6 (31,5%)	6 (31,5%)	-	-	7 (36,8%)
Kaposszekcső	9 (56,2%)	1 (6,2%)			6 (37,5%)
Vásárosdombó	7 (38,8%)	1 (5,5%)	-	-	10(55,5%)

A következő táblázatban (24. táblázat) az okos szóra adott helyes válaszok számait mutatja be. Ebben a feladatban az *okos* szó rokon értelmű szavait kellett felsorolniuk a tanulóknak.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül 13 tanuló sikeresen megoldotta a feladatot. Négy szóval tudott válaszolni 1 tanuló, ez volt a legtöbb helyes megoldás a feladat során. Az osztályból 6 tanuló nem tudta megoldani a feladatot helyesen. A tanulók 9 különböző rokon értelmű szót tudtak felsorolni összesen. A legtöbbet leírt szó az *eszes* volt, ezt 9 tanuló írta le. A legritkább leírt helyes szavak közé a *lángész*, *intelligens* és a *zseni* tartozott. Összesen 9 különböző rokon értelmű szóval tudtak válaszolni a feladatban.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül 10 diák helyesen tudott válaszolni a feladatra. Kétszavas választ adott 3 tanuló. Az osztályból 6 tanuló nem tudott helyes választ adni a feladatra. A legtöbbet leírt szó az *eszes* volt. A legritkább leírt helyes szó a *mindentudó* volt. Összesen 4 különböző szót írtak a feladat során.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül helyes választ adott 8 tanuló. Az osztály többsége nem tudta megoldani helyesen a feladatot. A legtöbbet leírt szó az *eszes* volt. A legtöbb szóval egy tanuló tudott válaszolni a feladatra, ő kétszavas választ írt. Az tanulók közül 10 diák nem tudott helyes megoldást írni a feladatra. Összesen 3 különböző rokon értelmű szóval tudtak válaszolni a feladatban.

A legtöbb helyes választ a dombóvári tanulók adták. Azok, akik a leggyengébben teljesítettek a feladat során a vásárosdombói tanulók voltak (24. táblázat).

24. táblázat: Az okos szó rokon értelmű szavainak a felsorolása (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	1 szó (tanuló)	2 szó (tanuló)	3 szó (tanuló)	4 szó (tanuló)	Nem releváns válasz
Dombóvár	8 (42,1%)	3 (15,7%)	1 (5,2%)	1 (5,2%)	6 (31,5%)
Kaposszekcső	7 (43,7%)	3 (18,7%)	-	-	6 (37,5%)
Vásárosdombó	7 (38,8%)	1 (5,5%)	-	-	10(55,5%)

A következő táblázat (25. táblázat) a fut szó rokon értelmű szavaira adott helyes válaszok számát mutatja be.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül az osztály többsége sikeresen megoldotta a feladatot. Egyszavas választ adott 10 tanuló. Három szót írt egy tanuló, ez volt a legtöbb szavas válasz az osztályban. Nem releváns választ adott 5 tanuló. A tanulók 5 alkalommal írták le a *sprintel* szót, ez volt a legtöbbet leírt szó a feladatban. A legritkább válaszok között szerepelt a *suhan* és a *lohol* szó. Összesen 7 különböző rokon értelmű szót írtak a feladatban a tanulók.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) többsége sikeresen megoldotta a feladatot. Egyszavas választ adott 6 tanuló. A legtöbb szavas választ 4 tanuló írta, ők 3 rokon értelmű szóval tudtak válaszolni a feladatban. Nem releváns választ adott 3 tanuló. A legtöbbet leírt szó a rohan volt, ezt a tanulók 10 alkalommal írták le. A legritkábban leírt szó a *kocog* és a *siet* volt. Összesen 5 különböző szót tudtak írni a feladat során a tanulók.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül 14 tanuló helyesen megoldotta a feladatot. Nem releváns választ írt 4 tanuló. Az osztályból a legtöbb helyes választ 3 tanuló írta. A legtöbbet leírt szó a *szalad* volt, ezt a tanulók 8 alkalommal válaszolták. A legritkábban leírt szó a *vágtat* volt (25. táblázat). Összesen 6 különböző rokon értelmű szóval tudtak válaszolni a tanulók a feladat során.

25. táblázat: A fut szó rokon értelmű szavainak a felsorolása (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

lakóhely	1 szó (tanuló)	2 szó (tanuló)	3 szó (tanuló)	4 szó (tanuló)	Nem releváns válasz
Dombóvár	10(52,6%)	3 (15,7%)	1 (5,2%)	-	5 (26,3%)
Kaposszekcső	6 (37,5%)	3 (18,7%)	4 (25%)	-	3 (18,7%)
Vásárosdombó	11(61,1%)	3 (16,6%)	-	-	4 (22,2%)

A következő táblázat (26. táblázat) az autó szó rokon értelmű szavaira adott helyes válaszok számát mutatja be.

A dombóvári iskola tanulói (18 diák) közül helyes megoldást írt 15 tanuló. A legtöbb helyes válasz az egyszavas válaszok voltak (9 tanuló). Egy tanuló írta a legtöbb helyes választ. Ő 4 rokon értelmű szót tudott felsorolni. Nem releváns választ adott 4 tanuló. A legtöbbet leírt szó a *jármű* volt. A legritkábban leírt szó a *gépkocsi* volt. Összesen 5 különböző szóval válaszoltak.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül helyes választ adott 11 tanuló. Az osztály többsége egyszavas válaszokat írt. Nem releváns választ írt 5 tanuló. A legtöbbet leírt szó a *jármű* volt. A legritkábban leírt szó a *gépjármű* volt. Összesen 5 különböző szót írtak

A vásárosdombói iskola tanulói (18 diák) közül helyes választ adott 10 tanuló. A legtöbbben egyszavas választ írtak. Nem releváns választ adott a feladatra 8 tanuló. A legtöbbet leírt szó a *kocsi* volt. A legritkábban leírt szó a *gépjármű* volt. Összesen 3 különböző szót írtak.

26. táblázat: Az autó szó rokon értelmű szavainak a felsorolása (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

lakóhely	1 szó (tanuló)	2 szó (tanuló)	3 szó (tanuló)	4 szó (tanuló)	Nem releváns válasz
Dombóvár	9 (47,3%)	5 (26,3%)	-	1 (5,2%)	4 (21%)
Kaposszekcső	4 (25%)	5 (31,2)	2 (12,5%)	-	5 (31,3%)
Vásárosdombó	9 (50%)	1 (5,5%)	-	-	8 (44,4%)

A következő táblázat bemutatja a helyes szavak átlagát az iskolák között (15. ábra).

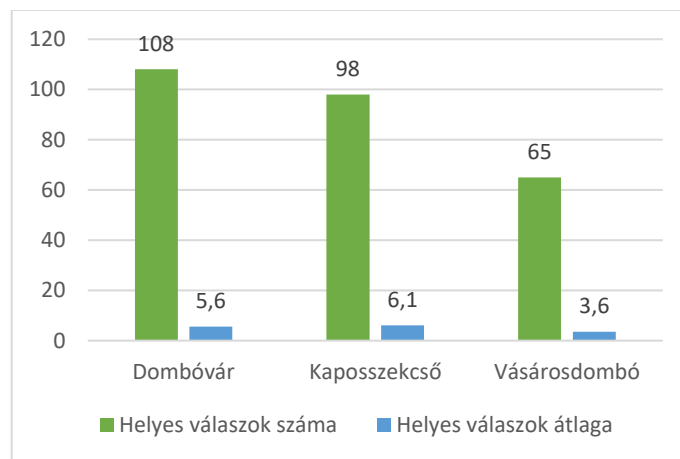
A kaposszekcsői tanulók (16 diák) összesen 98 alkalommal tudott helyes választ adni a feladatra. Egy tanuló átlagosan megadott helyes szavak száma 6,1 volt. A kaposszekcsői diákok sokkal több alkalommal adtak meg releváns választ, mint a többi iskola diákjai (23. táblázat; 25. táblázat). A tanulók több alkalommal adtak meg 3, illetve 4 szavas válaszokat, így a helyes válaszok aránya magasabb lett, mint a többi iskoláé (22. táblázat; 25. táblázat).

A dombóvári iskola tanulóinak (19 diák) azért lett alacsonyabb a helyes válaszok száma (5,6), mert több alkalommal nem releváns válaszokat adtak és kevesebb szóval válaszoltak, mint a többi iskola tanulói (23. táblázat; 25. táblázat).

A vásárosdombói iskola tanulói (18 diák) teljesített a leggyengébben a feladat során. Az átlagosan adott helyes válaszaiknak a száma 3,6. Több alkalommal adtak meg nem releváns választ és nagyon kevés rokon értelmű szót írtak le (22. táblázat; 23. táblázat; 24. táblázat; 26. táblázat).

Az ábra alapján a legkiemelkedőbb eredményeket a kaposszekcsői tanulóknál figyelhettem meg. A leggyengébb eredményeket pedig a vásárosdombói tanulók körében tapasztalhattam meg (15. ábra).

15. ábra: Helyes szavak átlaga (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

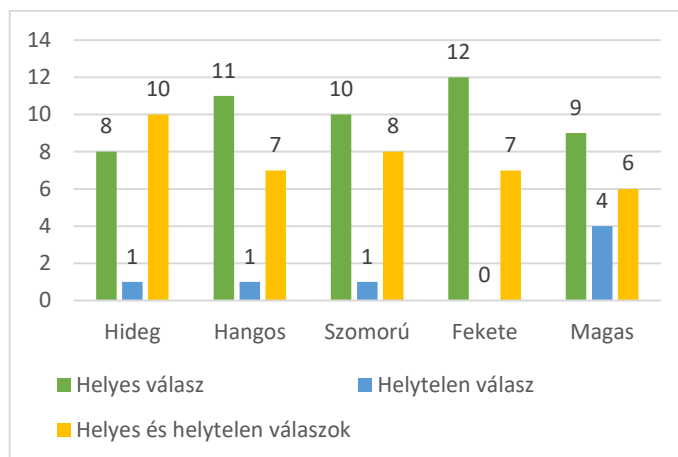
A kérdőívem következő feladatában a tanulóknak az ellentétes jelentésű szavakat kellett felismerniük. A szavak, amelyeknek az ellentétét kellett bekarikázniuk a következők voltak: *hideg, hangos, szomorú, fekete, magas*. Minden esetben egy helyes választ fogadtam el a feladat során. Ha a diákok közül valaki több szót karikázott, de a helyes válasz is közte volt, azt a helyes és helytelen csoportba soroltam. A hibák többségét az okozta, hogy a tanulók nem az ellentétét karikázták a szavaknak, hanem a szinonimákat vagy olyan szavakat, amelyek

jelentésben érintkeznek a megoldással. A következő táblázat bemutatja a dombóvári tanulók ellentétes jelentésű szavakra adott válaszaikat (16. ábra).

A dombóvári tanulók (19 diák) közül 50 alkalommal tudtak hibátlan választ adni a tanulók. A legtöbb hibátlan választ (12 válasz) a fekete szó ellentétére írták. A helyes és helytelen válaszok száma összesen 38 volt, ebből a legtöbbet (10 válasz) a *hideg* szó esetében karikázták. A helytelen megoldások száma összesen 7 volt. A legtöbb helytelen választ a *magas* szó esetében írták a tanulók.

Átlagosan egy tanuló 2,6 alkalommal adott helyes választ a szavakra. Helyes és helytelen választ átlagosan 2 alkalommal adott egy tanuló. Helytelen választ pedig átlagosan 0,36 alkalommal adott egy tanuló (16. ábra).

16. ábra: Ellentétes jelentésű szavak megoldása Dombóváron(n=19)
(forrás: Saját szerkesztés)

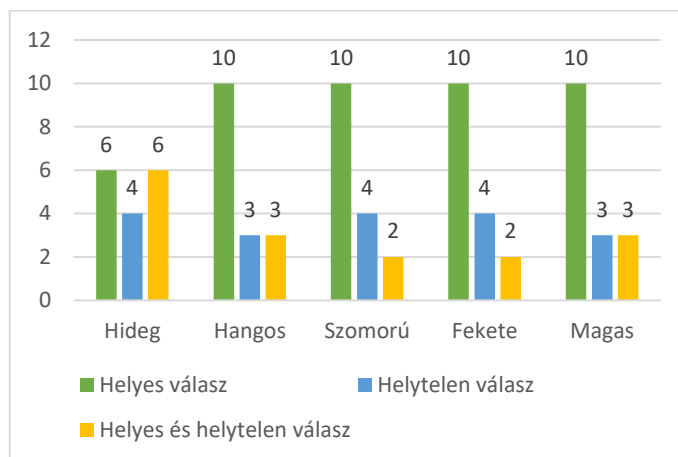

A következő ábra bemutatja a kaposszekcsői tanulók ellentétes jelentésű szavakra adott válaszaikat (17. ábra).

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) összesen 46 alkalommal tudtak helyes választ adni a feladatra. A *hideg* szó esetén fordult elő, hogy a helyes válaszaik kevesebbek voltak. Összesen 16 alkalommal adtak helyes és helytelen választ a feladat során. A legtöbb helyes és helytelen választ a *hideg* szónál adták. Összesen 18 alkalommal adtak helytelen választ a tanulók. A legtöbb helytelen választ a *hideg*, *szomorú* és *fekete* szavaknál adták.

Átlagosan 2,8 alkalommal adott helyes választ egy tanuló. Helyes és helytelen választ átlagosan 1 alkalommal adott egy tanuló. Helytelen választ átlagosan 1,1 alkalommal adott egy tanuló (17. ábra).

17. ábra: Ellentétes jelentésű szavak megoldása Kaposszekcsőn (n=16)
(Forrás: Saját szerkesztés)

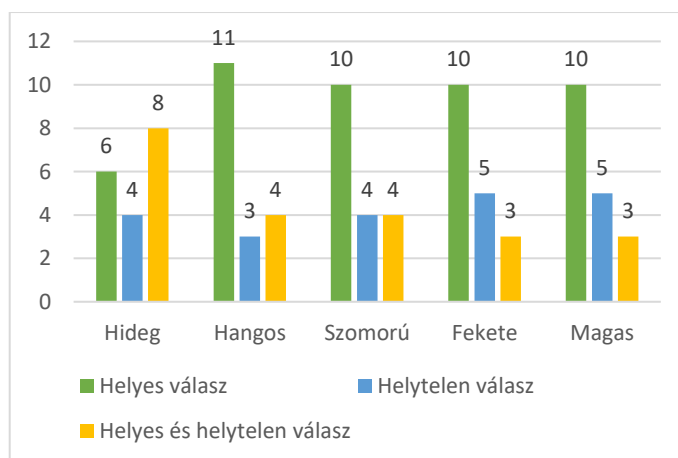

A következő ábra (18.ábra) bemutatja a vásárosdombói tanulók ellentétes jelentésű szavakra adott válaszait.

A vásárosdombói tanulók (18 diák9 összesen 47 alkalommal karikáztak helyes választ a feladat során. A legtöbb helyes választ (11 választ) a *hangos* szó esetében adták. Helyes és helytelen választ összesen 22 alkalommal írtak. A legtöbb ilyen választ (8 választ) a *hideg* szó esetében írták. A helytelen válaszaik száma összesen 19 volt. A legtöbb helytelen választ a *magas* szó esetében írták a tanulók.

Átlagosan 2,6 alkalommal adott helyes választ egytanuló. Helyes és helytelen választ átlagosan 1,2 alkalommal adott egy tanuló. Hibás választ átlagosan 1,05 alkalommal adott egy tanuló (18. ábra).

18. ábra: Ellentétes jelentésű szavak megoldása Vásárosdombón (n=18)
(Forrás: Saját szerkesztés)

A kérdőívem következő kérdése a többjelentésű szavakra vonatkozott. A táblázat (27. táblázat) a többjelentésű szavakra adott válaszokat mutatja be. A tanulókat vizsgáltam, hogy a

megadott többjelentésű szavak közül hányat ismertek fel. Négy többjelentésű szót rejtettem el a feladatba, amit megkellett találniuk a tanulóknak. A négy szó: *zebra, daru, levél, körte* volt. Ezzel a feladattal azt vizsgáltam, hogy felismerik-e a hangalak és a jelentés viszonyait. Nem vettem rossz válasznak, ha a jó mellett bekarikázott több szót.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül nem volt olyan, aki nem húzott volna alá legalább egy helyes választ. Az osztály többsége (10 tanuló) legalább 2 szót aláhúzott. Kiemelkedően teljesített 4 tanuló, ők mind a négy szót megtalálták.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül 3 tanuló csak 1 szót húzott alá a feladatban. Az osztályból csak 1 tanulónak sikerült mind a négy helyes szót megtalálnia. Nem volt helyes megoldás 2 tanuló esetében.

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül kiemelkedően teljesített 3 diák, akik megtalálták az összes helyes szót a feladatban. Nem volt helyes válasz 4 tanuló esetében. A többi tanuló legalább 2 szót megtalált a feladatban.

A feladatot a legjobban a dombóvári tanulók oldották meg, mivel az összes tanuló talált legalább 2 helyes szót és nem volt olyan, aki nem tudta megoldani a feladatot. A legváltozatosabb feladatmegoldást a kaposszekcsői tanulók végezték, mivel volt helyes és helytelen válaszadók, valamint egy és több szavas megoldások is. A vásárosdombói tanulók voltak azok, akik a legtöbb helytelen választ adták a feladat során.

27. táblázat: Többjelentésű szavak (n=53)

(forrás: Saját szerkesztés)

lakóhely	1 szót húzott alá (tanuló)	2 szót húzott alá (tanuló)	3 szót húzott alá (tanuló)	4 szót húzott alá (tanuló)	Nincs jó megoldása (tanuló)
Dombóvár	-	10(52,6%)	6 (31,5%)	3 (15,7%)	-
Kaposszekcső	3 (18,7%)	5 (31,2%)	5 (31,2%)	1 (6,3%)	2 (12,5%)
Vásárosdombó	-	6 (33,3%)	5 (27,7%)	3 (16,6%)	4 (22,2%)

A kérdőívem utolsó kérdése során vizsgáltam a képfelismerés és szókincs kapcsolatát a tanulók között. A következő táblázat (28. táblázat) a kapott eredményeket szemlélteti. Helyes válasznak

csak azokat fogadtam el, ami egyértelműen a képek nevei voltak. A helyesírási hibákat nem vettem figyelembe.

A dombóvári tanulók (19 diák) közül 15 tanuló tudta felismerni a *sütőtök* képét. A tanulók közül nem ismerte fel a képet 4 diák. Helytelen válasz pl.: *dinnye, avokádó, körte*. A legjobban felismert kép a templom képe volt, ezt minden tanuló felismerte. Az ugróiskola képét felismerte 17 tanuló. Kettő tanuló esetében a válaszaikat nem tudtam elfogadni, mert helytelenek voltak. Helytelen válasz: *ugrálós játék*.

A kaposszekcsői tanulók (16 diák) közül felismerte a *sütőtök* képét 13 diák. Helytelen választ adott a képre 3 tanuló. A helytelen válaszok között volt olyan, aki nem válaszolt a kérdésre. Helytelenválasz pl.: *körte*. A *templom* képét kivétel nélkül az összes gyerek felismerte az osztályból. Az ugróiskola képét felismerte 13 tanuló. Helytelen választ adott a képre 3 tanuló. Helytelen válasz pl.: *játék*

A vásárosdombói tanulók (18 diák) közül felismerte a *sütőtök* képét 16 tanuló. Helytelen választ adott 2 tanuló Helytelen válasz pl.: *ugrál*. A *templom* képét felismerte 17 tanuló. Egy tanuló esetében fordult elő, hogy a *templom* képre adott választ nem tudtam elfogadni. Helytelen válasz: *temető*. Az ugróiskola képre helyes választ adott 14 tanuló. Helytelen választ adott a képre 4 diák. Helytelen válasz pl.: *játék*.

28. táblázat: Képfelismerés (n=53)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	tanulók válasza	Sütőtök	Templom	Ugróiskola
Dombóvár	Felismerte (tanuló)	15 (78,9%)	19 (100%)	17 (89,4%)
	Nem ismerte fel (tanuló)	4(21%)	-	2(10,5%)
Kaposszekcső	Felismerte (tanuló)	13 (81,2%)	16 (100%)	13 (81,2%)
	Nem ismerte fel (tanuló)	3 (18,7%)	-	3 (18,7%)
Vásárosdombó	Felismerte (tanuló)	16 (88,8%)	17 (94,4%)	14 (77,7%)
	Nem ismerte fel (tanuló)	2 (11,1%)	1 (5,5%)	4 (22,2%)

6. Következtetés

Első kutatási kérdésem során azt fogalmaztam meg, hogy milyen minőségű a megfigyelt tanulók nyelvi kódja a vizsgált 5. osztályos tanulók körében.

A tanulók nyelvi kódja igen változatos volt. A Bernstein által felállított hipotézisek olykor helyesek, máskor kevésbé igaznak bizonyultak. A kapott eredményeim alapján kijelenthetem, hogy az iskolák közötti nyelvi különbségek kimutathatók, de a különbségek elenyészők. A dombóvári városi iskola tanulói 4 nyelvtani feladat esetében teljesítettek jobban, mint a többi iskola tanulói. A kaposszekcsői iskola tanulói 2 esetben teljesítettek jobban a nyelvtani kérdések során, mint a dombóvári iskola tanulói. A vásárosiskola tanulói egy nyelvtani kérdés esetén teljesítettek jobban, mint a kaposszekcsői iskola tanuló. A dombóvári iskoláról elmondhatom, hogy jobban teljesített, mint a többi iskola diákja, de a nyelvi kódjuk akkor lett volna kiemelkedő, ha az összes feladatban ők érik el a legjobb eredményt (29. ábra).

A következő kutatási kérdésem során azt vizsgáltam, hogy a szülők iskolai végzettsége milyen mértékben befolyásolja a tanulók nyelvhasználatát. A gyerekek közül nagyon kevés diák tudta megmondani a szülei végzettségét. A vizsgálat során kapott adatok alapján a szülők közül 16 főnek az iskolai végzettsége nem magasabb a szakmunkásképzőnél (8. ábra). A legtöbb alacsony iskolázott szülő a vásárosdombói tanulók körében volt. A szülők közül 25 főnek az iskolai végzettsége magasabb volt a szakmunkásképzőnél. A legtöbb magasan iskolázott szülő a dombóvári és kaposszekcsői tanulók körében volt (2. táblázat; 3. táblázat). A helyes feladatmegoldás aránya is azt bizonyítja, hogy azokban az iskolákban, ahol a szülők végzettsége magasabb, ott a tanulók is jobb eredményeket értek el, pl.: dombóvári tanulók a vásárosdombói tanulókkal szemben. Így kimondhatom, hogy azoknál a tanulóknál, akik ismerték a szülei végzettségét látszanak a különbségek a nyelvhasználatban, de ezeket az adatokat mégsem tudom elfogadni, mivel nem mindegyik gyerek tudta megmondani a szülei végzettségét

A következő kutatási kérdésem az volt, hogy a lakóhely típusa milyen mértékben határozza meg a nyelvhasználatot. A vizsgált iskolák között kettő falusi (Kaposszekcső, Vásárosdombó) és egy városi (Dombóvár) iskola szerepelt. A tanulók közül ennek ellenére magasabb volt a városban lakók száma (24 fő) a falun lakókéval (29 fő) szemben (3. ábra). A dombóvári városi iskola tanulói (19 diák) közül csak egy tanuló lakott falun, így a városban lakók száma 18. A legnagyobb arányban a dombóvári tanulók laktak városban, utána a kaposszekcsői tanulók, mivel az osztályból 3 tanuló lakott városban. A legtöbb falun lakó tanuló

a vásárosdombói diákok között van, mivel egy tanuló kivételével a többi diák (17 fő) falunk lakott. A nyelvhasználatot tekintve a városi tanulók előnyben vannak a falun lakókkal szemben, mivel az eredmények alapján a helyes megoldások aránya ott a legmagasabb, ahol a legtöbb tanuló városi. A szókincs vizsgálata során is a legmagasabb eredményeket a dombóvári városi tanulók érték el pl.: a szavak száma a mondatban (11,9). A vásárosdombói tanulók pedig a legalacsonyabb szószámmal írták meg a feladatot. Átlagosan az 5 mondat befejezéséhez egy vásárosdombói tanuló 10,9 szót használt fel. A két iskola közötti különbség csekély, de létező. Az eredményeim alapján elmondhatom, hogy a lakóhely kismértékben befolyásolja a nyelvhasználatot (29. táblázat).

A következő kutatási kérdésem során a szabadidő eltöltését (elektronikai eszközök) és a nyelvhasználat kapcsolatát vizsgáltam. A kapott eredmények azt mutatják, hogy a tanulók nagyon sok időt töltenek a televízió előtt, de még annál is több időt az internethasználattal (8. táblázat). A dombóvári tanulók adatait összesítve a gyerekek egy nap összesen 32,5 órát töltenek internetezéssel, ez egy gyerek esetében napi 1,9 óra internethasználatot jelent. A kaposzekcsői tanulók adatait összesítve az osztály átlagosan 26,5 órát használja az internetet egy nap, ez egy tanuló esetében napi 2,5 óra internethasználatot jelent. A vásárosdombói tanulók esetében ez a szám jóval magasabb. A vásárosdombói tanulók adatait összesítve a diákok naponta 43,5 órát töltenek internetezéssel, ez egy tanulóra lebontva átlagosan 3,6 óra internetezést jelent naponta (8. táblázat). Az olvasási szokásaik az internethasználati szokásaikkal szemben nagyon elenyésző. A könyvek számánál és az olvasási szokások időtartalmát tekintve a vásárosdombói tanulóknak van a legkevesebb könyvük és ők olvasnak a legkevesebbet (10. táblázat; 11. táblázat). Mivel idejük nagy részét az elektronikai eszközöknek szentelik, ezért kevesebb időt fordítanak a szabadidő minőségi eltöltésével, és ez a nyelvhasználatukon is látszik. Azok az iskola tanulói, akik kevesebb időt töltenek az elektronikai eszközök használatával, nagyobb arányban értek el jó eredményeket a nyelvtani kérdések során. A legkevesebb eszközhasználati időt a dombóvári tanulók végezték ennek eredménye pedig a jó teljesítményük volt a nyelvtani kérdések elvégzése folyamán. A kutatási kérdésemet megválaszolva az eszközhasználat igen is befolyásolja a nyelvhasználatot. Úgy vélem mind a három iskola tanulói óriási mennyiségű idő fektetnek az eszközhasználatba, ami az eredményeken látszik, mivel nincs kiemelkedően jól teljesítő tanuló egyik iskolában sem.

Az utolsó kutatási kérdésem az volt, hogy a korlátozott nyelvi kód megfigyelhető-e a nem hátrányos tanulók körében is. A kérdésre a válaszom az, hogy igen, megfigyelhető. A kutatásom során végig érezhető volt, hogy a nyelvet a gyerekek nem művelik olyan szinten, mint amire

számítottam. Az eredmények alapján megfigyelhető, hogy a kaposszekcsői tanulók körében a helyes mondatok száma (3,5) kevesebb volt, mint a vásárodsombói tanulók (3,7), ahol a szülők végzettsége sokkal alacsonyabb, mint a kaposszekcsői tanulók szüleinél (2 táblázat; 3. táblázat).

29. táblázat: Helyes megoldások átlaga (n=53)
(forrás: Saját szerkesztés)

Iakóhely	Szavak száma a mondatban (tanuló)	Helyes mondatok aránya (tanuló)	Rokon értelmű szavak aránya (tanuló)	Ellentétes szavak száma (tanuló)	Többjelentésű szavak száma (tanuló)	Képfelismerés helyessége (tanuló)
Dombóvár	11,9	4,3	5,6	2,63	2,63	2,68
Kaposszekcső	11,1	3,5	6,1	2,8	2,61	2,62
Vásárodsombó	10,9	3,7	3,6	2,61	2,1	2,61

6.1. Javaslatok

Kutatásom bizonyítja, hogy a nyelvi hátrány napjainkban is létező és fokozottan jelenlévő probléma, amit orvosolnunk kell. A családok hátterét nem tudjuk befolyásolni, de a szülők bevonásával szervezett programok keretein belül tehetünk lépéseket a nyelvi hátrány csökkentésére. A nyelvi hátrány csökkentése érdekében első lépésként a szabadidő minőségi eltöltését javaslom. A kevesebb képernyő előtt töltött idő javíthat ezen az állapoton. Az olvasási szokások változtatásával is csökkenthetjük a nyelvi hátrányt. Az iskolában eltöltött minőségi idő és az olvasás megszerettetése következménye a nyelvi hátrány csökkentéséhez vezethet.

Úgy gondolom, hogy a nyelvi hátrány csökkentéséhez a kulcs nem más, mint a szülők és a pedagógusok összefogás. A pedagógusok kitartó munkája és töretlen lelkesedése a szülők bevonásával csökkentheti a nyelvi hátrány kialakulását. A pedagógusoknak meg kell érteniük a nyelvi hátrány mögött rejlő okokat és elfogadni a tényeket, hogy a nyelvi hátrány egy létező jelenség, ami a megfelelő segítséggel orvosolható.

7. Összegzés

Szakedolgozatom témája a szociális helyzet és a nyelvi kódok összefüggése. Kutatásom során kettő falusi (Vásárosdombó, Kaposszekcső) és egy városi iskola (Dombóvár) tanulóinak a nyelvhasználatát vizsgáltam meg. A leginkább hátrányos település a vásárosdombói falusi iskola volt. A dombóvári városi iskola számított a kutatásom során az elit osztály közé. A kaposszekcsői iskola pedig az átlagos osztályt képviselte.

Érdeklődésemet a téma iránt a körülöttem beszélő hátrányos helyzetű gyerekek adták. Megfigyeltem, hogy bizonyos helyzetekben nem tudják magukat kifejezni a megfelelő szavakkal, ezért elkezdtem keresni ennek a jelenségnek az okait.

Az iskolák, amelyeket vizsgáltam a Dombóvári József Attila Általános Iskola, a Kaposszekcsői Általános Iskola és a Vásárosdombói Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola volt. Összesen 53 tanuló vett részt a kutatásomban.

A vizsgálati eszközöm egy 18 kérdésből álló kérdőív volt. A kérdőívem első felében demográfiai kérdéseket tettem fel a tanulóknak, melyekből megismerhettem a szociális hátterüket. Kérdőívem további részeiben az eszközhasználatukat, olvasási szokásaikat vizsgáltam, végül nyelvtani kérdéseket tettem fel nekik, melyben a megvizsgáltam a kommunikációs problémákat és a problémákból adódó nyelvi nehézségeket.

Szociodemográfiai tényezők alapján különböztettem meg a tanulókat. A diákok közül hátrányos helyzetűek voltak azok, akiknek a szülei alacsony iskolai végzettséggel rendelkeztek, továbbá ahol a munkavállalás aránya alacsony volt

Az első kutatási kérdésem a megfigyelt tanulók nyelvi kódjára vonatkozott. Elmondhatom, hogy a vizsgált tanulók nyelvi kódja szegényes. A dombóvári jó hírnévű iskola tanulói esetében sem hozták azt a kimagasló eredményt a tanulók, amire a kutatás megkezdésekor számítottam.

A következő kutatási kérdésem az volt, hogy a szülők iskolai végzettsége mekkora mértékben befolyásolja a gyerekeknél tapasztalt nyelvi hátrányt. Eredményeim alapján elmondhatom, hogy a vásárosdombói tanulók esetében a szülők iskolai végzettsége volt a legalacsonyabb, továbbá a vásárosdombói tanulók több alkalommal gyengébb teljesítményt nyújtottak, mint a többi iskola tanulói. A mondatbefejezés során sokkal több helytelen (6) mondatot írtak, mint a dombóvári (4) és a kaposszekcsői (3) tanulók.

A következő kutatási kérdésem a lakóhely típusa és a nyelvhasználat összefüggése volt. Kutatásai eredményeként elmondhatom, hogy a kevés eltérés ellenére a dombóvári, városi

iskola tanulóinak a nyelvhasználat és szókincese magasabb szintem van, mint a falusi iskola tanulóinak esetében. A képfelismerés során, amelyben a szókincsüket vizsgáltam a tanulóknak, a dombóvári tanulók ejtették a legkevesebb hibát (10,52%) a többi iskola nem teljesített ennyire jól (28. táblázat).

Következő kutatási kérdésem során a szabadidő eltöltése (elektronikus eszközök használata) és a nyelvi kód minősége közötti összefüggéseket vizsgáltam. Eredményeim alapján elmondhatom, hogy a gyerekek döbbenetes mennyiségű időt töltenek az elektronikai eszközök használatával. Átlagosan a dombóvári iskola tanulói 1,9 órát, a kaposszekcsői tanulók 2,6 órát és a vásárosdombói tanulók 3,6 órát töltenek naponta az interneten. A nyelvtani eredmények azt mutatják, hogy a leggyengébben teljesítő tanulók a vásárosdombói gyerekek azok, akik egyben a legtöbb időt töltik az interneten. A nyelvhasználatukra ezáltal hatással van az eszközhasználat drasztikus mennyisége.

Az utolsó kutatási kérdésem a kidolgozott és korlátozott nyelvi kód megfigyelése volt a nem hátrányos helyzetű tanulók körében. A kutatásom eredményeként elmondhatom, hogy a korlátozott nyelvi kód jelen van a nem hátrányos tanulók körében is. A rokon értelmű szavak felsorolása esetében a kaposszekcsői tanulók több alkalommal (6,1) írtak helyes szavakat, mint a dombóvári tanulók (5,6). A második mondat szavai esetében a vásárosdombói (3) tanulók több négy szóból álló mondatokat írtak, mint a kaposszekcsői(0) és dombóvári (1) tanulók.

Kutatásom legfőbb eredménye a korlátozott nyelvi kód megfigyelése volt a nem hátrányos helyzetű tanulók körében. Az, hogy a nem hátrányos helyzetű tanulók sem teljesítettek jól arra figyelmeztet, hogy a nyelvi hátrány olyan kérdés, amellyel érdemes és kell is foglalkozni, és akár tovább bővíteni a kutatási területet további kérdésekkel.

8. Irodalomjegyzék

Babusik F. (2003): Késői kezdés, lemorzsolódás. Cigány fiatalok az általános iskolában. *Új Pedagógiai Szemle*, 10 forrás: <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00075/2003-10-ta-Babusik-Kesoi.html>

Bartha Cs. (2002): Nyelvi hátrány és iskola. *Iskolakultúra*, 12(6/7), pp. 84–93.

Bernstein B. (1973): *Class, Codes and Control Volume II.: Applied Studies towards a Sociology of Language* Routledge and Kegan Paul, London–New York. Routledge 11 New Fetter Lane, London Letöltés dátuma: 2024. 04. 20. forrás: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781134413607_A24503328/preview-9781134413607_A24503328.pdf

Bernstein, B. (1971): *Class, codes and control. Volume I.: Theoretical Studies Towards a Sociology of Language*. Routledge and Kegan Paul, London–New York. Routledge 11 New Fetter Lane, London 2003. Letöltés dátuma: 2024. 03. 29. forrás: <https://anekawarnapendidikan.wordpress.com/wp-content/uploads/2014/04/class-codes-and-control-vol-1-theoretical-studies-towards-a-sociology-of-language-by-basi-bernstein.pdf>

Bradshaw, J. – Millar, J. (1991) *Lone Parent Families in the UK*. Department of Social Security Research Report No. 6. London: HMSO. Letöltés dátuma: 2024. 04. 03. forrás: https://www.researchgate.net/profile/Jane-Millar-2/publication/246721338_Lone_Parent_families_in_the_UK/links/0046352e3887b34c8b000000/Lone-Parent-families-in-the-UK.pdf

Derdák T., Varga A. (1996): Az iskola nyelvezete - idegen nyelv. *Regio – Kisebbség, politika, társadalom*, 7(2)

Gombos P. (2014): *Kié az olvasás? Tanulmányok az olvasóvá nevelésről* Magyar Olvasástársaság Budapest 2014.

Jánk I. (2118): A nyelvi alapú diszkrimináció vizsgálatának módszertani korlátai és lehetőségei. *Magyar Nyelvőr*, 2 pp. 150–169.

Kende A. (2009): Túlkorosság és esélyegyenlőtlenség az iskola kezdő szakaszában *Iskolakultúra*, 12

Kiss J. (1995): *Társadalom és Nyelvhasználat*, Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó

- Kocsyné Takács I. (2017): *Mélyszegénységben élők nyelvi hátránya* In: Tanulmányok a bölcsészettudományok köréből. Eszterházy Károly Egyetem Líceum Kiadó pp. 61–67. Letöltés dátuma: 2024. 04. 21. forrás: https://publikacio.uni-eszterhazy.hu/5778/1/61_67_Kocsyn%C3%A9_Tak%C3%A1cs.pdf
- Lawton, D. (1974): *Társadalmi osztály, nyelv és oktatás*. Budapest, Gondolat Könyvkiadó.
- M. Nádasi, M. (2002): Nyelvi hátrány és iskola. *Iskolakultúra*, 6(7) pp. 84–93.
- Mare, R. D. (1980): *Social background and school continuation decisions*. Journal of American Statistical Association, 1980, 75/370.
- Nagy A. (2018): Amikor hiányzik az egyik szülő. Egyszülős családok a mindennapokban. *Kapocs*, 2, pp. 39–42.
- Oláh Örsi T. (2005): Az iskolai sikertelenség szociolingvisztikai megközelítése *Új pedagógiai szemle* forrás: <https://epa.oszk.hu/00000/00035/00094/2005-07-ta-Olah-Iskolai.html>
- Pap M. (1978): *Egy elmélet — két elmélet — avagy nem elmélet? (Basil Bernstein elméleti írásainak vizsgálata)*. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv és Irodalomtudományok Osztályának Közleményei, 30, pp. 183–209.
- Pap M.–Pléh Cs. (1972): A szociális helyzet és a beszéd összefüggései az iskoláskor kezdetén. *Valóság*, 2, pp. 52–8.
- Réger Z. (2002): *Utak a nyelvhez. Nyelvi szocializáció – nyelvi hátrány*. Soros Alapítvány és MTA Nyelvtudományi Intézet Budapest, 2002. Letöltés dátuma: 2024. 03. 30. forrás: https://real.mtak.hu/161497/1/utak_reger.pdf
- Szabó-Tóth K. (2014.): Hátrányos helyzet és esélyegyenlőség a felsőoktatásban. *Szellem és Tudomány*, 1, pp. 20–35.
- Wardhaugh R. (1995): Bernstein és a „kódok”. *Szociolingvisztika*. Budapest, Osiris. pp. 294–299.

Ábrajegyzék

1. ábra: A tanulók megoszlása nemek szerint (n=53) 9. oldal
2. ábra: A tanulók életkora nemek szerint (n=53) 11. oldal
3. ábra: A tanulók lakókörnyezete nemek szerint (n=53) 12. oldal
4. ábra: A tanulók testvéreinek a száma nemek szerint (n=53) 13. oldal
5. ábra: Családtagok száma nemek szerint (n=53) 14. oldal
6. ábra: Édesanyák/ nevelőanyák legmagasabb iskolai végzettsége nemek szerint (n=53) 16. oldal
7. ábra: Édesapák/ nevelőapák legmagasabb iskolai végzettsége nemek szerint (n=53) 17. oldal
8. ábra: Szülők legmagasabb iskolai végzettsége nemek szerint (n=53) 18. oldal
9. ábra: Édesanyák, nevelőanyák munkaviszonya nemek szerint (n=53) 20. oldal
10. ábra: Édesapák, nevelőapák munkaviszonya nemek szerint (n=53) 21. oldal
11. ábra: Műsornézési szokások nemek szerint. (n=53) 24. oldal
12. ábra: Internet bekötés nemek szerint (n=53) 25. oldal
13. ábra: Eszközhasználat nemek szerint (n=53) 27. oldal
14. ábra: Helyes mondatok átlaga (n=53) 43. oldal
15. ábra: Helyes szavak átlaga (n=53) 48. oldal
16. ábra: Ellentétes jelentésű szavak megoldása Dombóváron (n=19) 49. oldal
17. ábra: Ellentétes jelentésű szavak megoldása Kaposszekcsőn (n=16) 50. oldal
18. ábra: Ellentétes jelentésű szavak megoldása Vásárosdombón (n=18) 50. oldal

Táblázatjegyzék

1. táblázat: A tanulók testvéreinek a száma nemek szerint (n=53) 13. oldal
2. táblázat: Édesanyák, nevelőanyák legmagasabb iskolai végzettsége (n=53) 15. oldal
3. táblázat: Édesapák, nevelőapák legmagasabb iskolai végzettsége (n=53) 17. oldal
4. táblázat: Édesanyák, nevelőanyák munkaviszonya (n=53) 19. oldal
5. táblázat: Édesapák, nevelőapák munkaviszonya (n=53) 21. oldal
6. táblázat: Televíziók száma a családokban (n=53) 22. oldal
7. táblázat: A képernyő előtt töltött idő gyakorisága nemek szerint (n=53) 23. oldal
8. táblázat: Internethasználati szokások nemek szerint (n=53) 26. oldal
9. táblázat: Saját telefonok nemek szerint (n=53) 27. oldal
10. táblázat: Könyvek száma nemek szerint (n=53) 29. oldal
11. táblázat: Olvasás gyakorisága nemek szerint (n=53) 30. oldal
12. táblázat: Szavak száma az első mondatban (n=53) 33. oldal
13. táblázat: Első mondat befejezése (n=53) 34. oldal
14. táblázat: Szavak száma a második mondatban (n=53) 35. oldal
15. táblázat: Második mondat befejezése (n=53) 36. oldal
16. táblázat: Szavak száma a harmadik mondatban (n=53) 37. oldal
17. táblázat: Harmadik mondat befejezése (n=53) 38. oldal
18. táblázat: Szavak száma a negyedik mondatban (n=53) 38. oldal
19. táblázat: Negyedik mondat befejezése(n=53) 40. oldal
20. táblázat: Szavak száma az ötödik mondatban(n=53) 41. oldal
21. táblázat: Ötödik mondat befejezése (n=53) 42. oldal
22. táblázat: A szép szó rokon értelmű szavainak a felsorolása (n=53) 44. oldal
23. táblázat: A bátor szó rokon értelmű szavainak a felsorolása (n=53) 45. oldal
24. táblázat: Az okos szó rokon értelmű szavainak a felsorolása (n=53) 46. oldal
25. áblázat: A fut szó rokon értelmű szavainak a felsorolása (n=53) 47. oldal.

26. táblázat: Az autó szó rokon értelmű szavainak a felsorolása (n=53) 47. oldal

27. táblázat: Többjelentésű szavak (n=53) 51. oldal

28. táblázat: Képfelismerés (n=53) 52. oldal

29. táblázat: Helyes megoldások átlaga (n=53) 55. oldal

Melléklet

1. melléklet:

Kérdőív

1. **Hány éves vagy?** _____
2. **Nemed?** Lány   Fiú
3. **Hol laksz?** város   falu
4. **Hány testvéred van?** _____
5. **Mi édesanyád legmagasabb iskolai végzettsége? Húzd alá!**

Legfeljebb 8 általános

Szakiskola, szakmunkásképző

Gimnázium/ szakközépiskola

Főiskola, egyetem

Nem tudom

6. **Mi édesapád legmagasabb iskolai végzettsége?**

Legfeljebb 8 általános

Szakiskola, szakmunkásképző

Gimnázium/ szakközépiskola

Főiskola, egyetem

Nem tudom

7. **Hány TV-tek van? Milyen gyakran nézed? Milyen műsorokat nézel?**

---

8. **Van otthon internetetek? Milyen gyakran használod? Milyen eszközön?**

---

9. Van autótok? Ha igen, mennyi?

---

10. Hány könyved van otthon? Milyen gyakran olvasol? Mit szeretsz olvasni?

---

11. Fejezd be a mondatokat.

Tegnap délután elaludtam, mert _____

Ma a mamámhoz megyek, mert _____

Holnap reggel _____

Jövő héten _____

Most _____

12. Folytasd a rokon értelmű szavak felsorolását! Írj annyit, amennyi az eszedbe jut!

(Példa: **Humoros**: vicces, szellemes, tréfás, szórakoztató...)

szép: _____

bátor: _____

okos: _____

fut: _____

autó: _____

13. Karikázd be az ellentétes jelentésű szavakat!

hideg: fagyos, meleg, napos, vidám

hangos: halk, erős, színes, zajos

szomorú: bánatos, vidám, ötletes, széles

fekete: sötét, homályos, fehér, kellemes

magas: hosszú, mély, meredek, alacsony

14. Húzd alá azokat a szavakat, amelyeknek több jelentésük van!

zebra, pillangó, körte, ló, daru, levél, macska, uborka, Duna

15. Mít látsz a képeken? Írd le!

2. melléklet:

Kaposzekcsői Általános Iskola

E-mail: kaposkola.titkar@gmail.com; kaposkola.igazgato@gmail.com; kaposkola.gazdasagi@gmail.com
OM azonosító: 203285

Kaposzekcsői Általános Iskola

Cím: 7361 Kaposzekcső, Táncsics M. u. 22.

Tel./Fax: 74/466-537

http://kaposkola.hu

IGAZOLÁS

Alulírott Robár Gáborné, a Kaposzekcsői Általános Iskola igazgatója igazolom, hogy **Valki Zsófia** a MATE 4. éves, tanító szakos hallgatója szakdolgozata elkészítéséhez kérdőívet töltetett ki ötödik évfolyamos tanulóinkkal.

Az eljárás során az adatvédelmi törvény irányelveinek megfelelően járt el, a kérdőív kitöltéséhez szülői írásbeli engedélyeket kért.

Kaposzekcső, 2024.január 30.

Robár Gáborné
Robár Gáborné
intézményvezető

3. melléklet:

Vásárosdombói Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola
7362 Vásárosdombó, Szabadság tér 16. OM.: 027290
E-mail: vdombo.iskola@gmail.com; <http://allisk.vdombo.sulinet.hu/>
Tel.: 72/553-013; Fax: 72/453-304;

IGAZOLÁS

Alulírott, Lantos Attila a Vásárosdombói Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola igazgatója igazolom, hogy Valki Zsófia, a MATE 4. éves tanító szakos hallgatója szakdolgozata elkészítéséhez kérdőívet töltetett ki ötödikes tanulóinkkal.

Az eljárás során az adatvédelmi törvényeknek megfelelően járt el. A kérdőív kitöltéséhez szülőktől írásbeli engedélyt kért.

Vásárosdombó, 2024. február 2.

Lantos Attila
igazgató

4. melléklet:

igazolás

Alulírott Inguláné Futó Orsolya, a Dombóvári József Attila Általános Iskola igazgatója igazolom, hogy Valki Zsófia, a MATE 4. éves, tanító szakos hallgatója szakdolgozata elkészítéséhez kérdőívet töltetett ki ötödikes tanulóinkkal.

Az eljárás során az adatvédelmi törvényeknek megfelelően járt el. A kérdőív kitöltéséhez szülőktől írásbeli engedélyt kért.

Dombóvár, 2024. január 30.

Inguláné Futó Orsolya
Inguláné Futó Orsolya

igazgató

Cím: 7200 Dombóvár, Fő utca 42.-44. Telefon: +36 74/466-047 Fax: +36 74/466-283

E-mail: jozsefattila.dombovar@gmail.com, iskola@jozsefa-dombovar.hu,

konyvtar@jozsefa-dombovar.hu

www.jozsefa-dombovar.hu

OM-azonosító: 036268

Hallgatói nyilatkozat

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről

A hallgató neve: VALKI ZSÓFIA
A Hallgató Neptun kódja: DW0Q43
A dolgozat címe: SZOCIÁLIS HELYZET ÉS A NYELVI KÖDÖK ÖSSZEFÜGGÉSE
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: MATE KC
A konzulens tanszékének a neve: ANYANYELVI ÉS GYERMEKKULTÚRA TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2024 év 04 hó 17 nap

Valki Zsófia
Hallgató aláírása

Konzulensi nyilatkozat

NYILATKOZAT

VALKI ZSÓFIA (név) (hallgató Neptun azonosítója: DWOQ43) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom¹

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem²

Kelt: 2024. év aprilis hó 21. nap

belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.

Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani azoknak, akik hozzájárultak a dolgozatom sikerességéhez. Először is szeretnék köszönetet mondani a konzulensemnek Dr. Kövérné Dr. Nagyházi Bernadette témavezetőmnek, az iránymutatásáért, támogatásáért és szakértelméért.

Továbbá szeretném megköszönni az intézményvezetőknek a befogadást és a segítségnyújtást a kérdőívem kitöltése során.